

ממצאי משוב להערכת סדנאות בנושא הכשרות המשפטית

מוגש ע"י 'מכלול', יחידת הערכה ומחקר
קרן שלום

חוקרת ראשית: ד"ר עדי לוי-ורד
עוזרת מחקר: אילה ליאור

שותפות לביצוע הסקר:

- אסתי אליאס, מנהלת תחום מעטפת ותמיכה במשפחות ועבודת המחלקות לש"ח, שירות משפחה, קהילה ואומנה, אגף קהילה, מינהל מוגבלויות, משרד הרווחה והביטחון החברתי.
- ד"ר מיה גפן, מנהלת הקליניקה לשוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות, הפקולטה למשפטים, אונ' בר אילן.
- רוני רוטלר, מנהלת הקליניקה לשוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות, הפקולטה למשפטים, אונ' בר אילן.
- רוני עמרני, עו"ס של הקליניקה לשוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות, הפקולטה למשפטים, אונ' בר אילן.
- גלינה בלפר, עו"ס עירוני לאנשים עם מוגבלות, אגם רווחה ירושלים.
- שרון גנות, מנהלת ידע ומחקר, קרן שלום.
- תמנע גבאי מרקביץ, מנהלת פיתוח מקצועי, קרן שלום

אוגוסט 2024

מק"ט 890-703-2023

תוכן עניינים

3	תקציר מנהלים
7	הערכת סדנאות בנושא הכשרות המשפטית – פיתוח ידע בתחום יישום תיקון 18
7	פרק א': הקדמה
8	על הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלויות
9	מטרות המיזם – שלב הסדנאות
9	קהל היעד ומבנה הסדנאות
11	פרק ב': משוב להערכת הסדנאות
11	א. מטרת המשוב
11	ב. משתני הרקע של המשיבים
14	פרק ג': ממצאים
14	א. הכרות מוקדמת עם תחום הכשרות המשפטית
18	ב. תרומת הסדנאות בנושא הכשרות המשפטית
25	ג. המלצות ורעיונות של משתתפי הסדנאות
30	פרק ד': מצגת לסיכום עיקרי הממצאים
39	פרק ה': סיכום, תובנות והמלצות
40	נספחים
40	נספח 1 - שאלון המשוב
41	נספח 2 - פירוט מפגשי הסדנאות שהתקיימו

תקציר מנהלים

רקע

מיזם הכשרות המשפטית, עוסק בפיתוח ידע בתחום יישום תיקון 18 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות עבור עובדות. ים סוציאליות. ים ברשויות המקומיות. בשנים האחרונות חלה התפתחות משפטית משמעותית בארץ וברחבי העולם בתחום הכשרות המשפטית של אנשים עם מוגבלויות, ובפרט של אנשים עם מש"ה, אשר עוגנה בתיקון 18 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות משנת 2016. מחקרים עדכניים העלו כי קיים פער משמעותי בין הידע התיאורטי לבין הידע הפרקטי של העו"סים העובדים במחלקות לשירותים חברתיים, וכי במסגרת קבלת החלטות של עו"סים בנוגע לכשרות משפטית קיימת בעייתיות ביישום עקרונות תיקון 18, שכן ההחלטות מבוססות פעמים רבות על פרמטרים מיושנים, וללא מתן משקל מספיק לעקרונות של רצון ואוטונומיה (ראה הרחבה בפרק ההקדמה). לכן, יעודו של המיזם לפתח כלים אשר יאפשרו את מימוש וקידום העקרונות אשר נקבעו בתיקון 18 ואת זכותם של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית לכשרות משפטית. הארגון שנבחר להפעיל את המיזם הינו הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלויות, הפקולטה למשפטים, אוני' בר אילן.

מיזם הכשרות המשפטית כולל שני שלבים – שלב הסדנאות ושלב יצירת כלי לסיוע בקבלת החלטות - כאשר סקר זה מתייחס לשלב הראשון בלבד. מטרת השלב הראשון, שלב הסדנאות, הן: א. להציג למשתתפים את תחום הכשרות המשפטית ואת השינויים שחלו בו בעקבות תיקון 18, ב. לשמוע ולרכז דילמות וקשיים אותם חווים המשתתפים בעבודתם בתחום הכשרות המשפטית של אנשים עם מוגבלויות, ג. להבין את מידת ההיכרות של המשתתפים עם התיקון והעקרונות המעוגנים בו, ו-ד. לזהות חסמים עיקריים במימוש העקרונות הקבועים בתיקון ולספק סיוע לצורך הסרת החסמים.

משוב להערכת הסדנאות

מטרת המשוב היא להעריך את הסדנאות בנושא הכשרות המשפטית (תיקון 18) בהן השתתפו העובדים הסוציאליים, במטרה לאסוף משוב אנונימי שישמש הן ללמידה ולשיפור הסדנאות בעתיד, והן לבניית כלי מקוון שיסייע לעובדים סוציאליים בהתמודדותם עם נושא זה. השאלון נבנה על ידי יחידת 'מכלול' (של קרן שלם) בשיתוף וועדת ההיגוי של המיזם, והתמקד במגוון תחומים כגון: הכרות מוקדמת עם הנושא, תחומי עיסוק בעבודה, תרומת הסדנאות, השינויים בתפיסות ובתחושות המקצועיות בעקבותיהן, ועוד. שאלון המשוב נבנה על פלטפורמת Google forms והועבר לעו"סים במפגש האחרון של הסדנאות, בחודשים מאי-יולי 2024. הנתונים (הכמותיים והאיכותניים) שהתקבלו באופן ממוחשב, על בסיס 87

המשיבים למשוב (מתוך כ- 172 המשתתפים בסדנאות), עובדו ונתחו על ידי יחידת 'מכלול' ומוציגים במסמך זה.

מאפייני רקע של המשתתפים – כשליש מהעו"סים שהשתתפו בסדנאות הגדירו עצמם כעו"ס מוגבלויות כללי, כרבע עו"ס משפחות (בהן בן משפחה עם מוגבלות), כרבע עו"ס מוגבלויות עם אפיון אוטיזם, ומעט יותר הוגדרו כעו"ס מוגבלויות עם אפיון שיקום או אפיון מש"ה, עו"ס בוגרים עם מוגבלות ועו"ס לחוק סעד/סדרי דין/חוק עירוני/אפוטרופסות, עו"ס חינוך מיוחד, ועו"ס קשישים בסיכון. מעט מהמשתתפים ציינו כי הם מנהלים/מפקחים, מדר"צים או תומכת עו"ס. מבחינת הרשויות בהן נותנים העו"סים שירות, קיימת פריסה רחבה ומגוונת הכוללת אזורים גאוגרפיים שונים בארץ, סוגי רשויות שונות (עירויות, מ.א., מ.מ), וחברות ומגזרים שונים (רשויות חילוניות, רשויות חרדיות, רשויות משולבות ורשות ערבית). כמחצית מהעו"סים שהשתתפו הם בעלי ותק של עד 10 שנים וכמחצית מעל 10 שנים, קרי, קיימת שונות בהתפלגות שנות התק, ויש ייצוג בסקר זה לבעלי ותק שונה.

ממצאים

מתוך 87 המשיבים, 79% דיווחו כי הייתה להם הכרות מוקדמת עם תחום הכשרות המשפטית, בעוד 21% דיווחו כי לא הייתה להם הכרות מוקדמת עם תחום זה. אלה שענו כי הייתה להם היכרות מוקדמת, נשאלו לגבי סוג ההיכרות המוקדמת וענו תשובות פתוחות אשר קובצו לקטגוריות הבאות: היכרות בסיסית, מועטה וכללית בלבד ($f=12$), היכרות במסגרת קורסים, הכשרות, ימי עיון והרצאות ($f=10$), היכרות במסגרת ידע בנושאים ספציפיים ($f=9$), היכרות במסגרת תפקידם כעו"סים בתחום ($f=9$), היכרות מתוך השטח ובליווי מקבלי שירות ($f=9$), במסגרת סיוע להורים/משפחות שפונים, מתן הפניות והמלצות ($f=7$), כתיבת תסקירים לבתי משפט ($f=4$), היכרות דרך המסגרות בהם עבדו/ניהלו ($f=4$), במסגרת התייעצויות ($f=3$) והיכרות אישית ($f=1$).

מתוך 86 משיבים, 51% השיבו כי הם עוסקים בנושא הכשרות המשפטית מטעם תפקידם, אל מול 49% שאינם עוסקים בכך. אלה שענו שהם אינם עוסקים, נשאלו מי הדמות ברשות שעוסקת בכך? כאשר מחציתם ציינו את עו"ס סדרי דין/חוק, כ- 19% ציינו את פקיד סעד עבור חוסים או ראשי צוותים/מנהלים, כ- 17% ציינו את עו"ס אפוטרופסות, ושני משיבים (כ- 5%) ציינו את עו"ס עירונית לחוקי הגנה.

בשאלה כללית לגבי מידת תרומת הסדנאות, נמצא כי 64% מהמשיבים נתרמו במידה רבה עד רבה מאוד, 31% נתרמו במידה בינונית, ו- 5% בלבד נתרמו במידה מועטה או כלל לא נתרמו. כאשר התבקשו להצביע על דברים ספציפיים שהם למדו ואף מתכוונים ליישם, עלו תשובות מגוונות אשר קובצו למספר קטגוריות: היכרות וידע בנושא תומך בקבלת החלטות ($f=14$), מודעות וחשיבה חדשה ($f=12$), היכולת לספק מענה מתאים, להכווין ולתת את הדעת ($f=9$), ד. הבנה וחשיבות התיקון לחוק הכשרות המשפטית ($f=9$), חשיפה והתייעצות ($f=7$), העמקת הדיון ($f=7$), השפעת הסדנה על העבודה היומיומית ($f=6$), ידע בנושא אפוטרופסות ($f=5$), הבנה של ההבדלים בין תומך החלטות לאפוטרופסות ($f=4$), ועוד כמה תשובות בודדות נוספות. עם זאת, היו גם 6 משתתפים שציינו כי לא חשו שנתרמו מהסדנאות (שאלות שנותרו ללא מענה, היכרות עם התחום, ועוד).

מתוך 66 המשיבים על שאלת שינוי העמדות, כ- 79% דיווחו על שינוי בעמדותיהם ובתפיסותיהם בעקבות השתתפותם בסדנאות, בעוד כ- 21% דיווחו כי לא חל שינוי בעמדותיהם. כאשר נשאלו המשתתפים במה חל השינוי בתפיסתם? עלו תשובות מגוונות שקובצו לקטגוריות הבאות: נתינת מקום להעצמת בחירתו, עצמאותו, ומסוגלותו של האדם ($f=10$), הכרה במורכבות הנושא וקיומן של חלופות ($f=8$), הבנת המשמעות והחשיבות של תומך החלטות ($f=8$), הבנת ההבדל בין אפוטרופסות לתומך בקבלת החלטות ($f=7$), העלאת מודעות ופתיחות – הן בקרב המשתתפים והן הצורך בהעלאת מודעות בקרב המשפחות ($f=5$), שיקול דעת בבחירה שהיא כבר לא אוטומטית ($f=5$), הבנה טובה יותר ודיוק ($f=4$), ואף 3 משתתפים שצינו כי חל שינוי – ללא פירוט לגבי מהות השינוי. נוסף על כל התחומים בהם ציינו המשתתפים כי חל שינוי, 14 משתתפים אחרים ציינו כי לא חל שינוי בעמדותיהם או תפיסותיהם בנושא.

בשאלה לגבי ההשפעה של הסדנאות על תחושותיהם כלפי העיסוק בנושא, נמצא כי בקרב 75% חלה עלייה בתחושת המסוגלות והרצון לעסוק בנושא, בזמן שבקרב כ- 9% נוצרת תחושת רתיעה מהנושא. כ- 9% נוספים ציינו כי לא חל שינוי בתחושותיהם בעקבות הסדנאות, ו- 5% (4 משיבים) ציינו כי הם חשים בצורך להבין יותר את הנושא (כלומר התעורר עניין להעמיק וללמוד יותר, אך לא דווקא הוביל לפעולה מיידית).

תשובותיהם של 46 משיבים לגבי דרכים לשיפור הסדנאות, נגעו בכמה תחומים: א. חיבור בין תאוריה ופרקטיקה – צורך להביא יותר תיאורי מקרה, דוגמאות ויישומים מעשיים העולים מהשטח ($f=18$), ב. רצון ליותר שיתוף של המשתתפים במהלך הסדנאות (בפעילויות, במשחקי תפקידים, בדיונים קבוצתיים, בהתייעצויות על מקרים אמיתיים שלהם, ועוד) ($f=6$), ג. בקשה לקבלת ידע נוסף בדרכים שונות (כגון פרוספקטים בערבית, דפי מידע, רשימות גופים וארגונים, שירותי אינטרנט ספציפיים לנושא, ועוד) ($f=8$), ד. צורך למקד ולקצר את הסדנאות ($f=5$), ה. קושי עם פלטפורמת הזום (רצון לפרונטלי) ($f=4$), ו. מיקוד והתאמת התכנים לקהלים שונים, כגון הפרדה בין עו"ס קשישים ועו"ס מוגבלויות, והתאמה מיוחדת לעו"סים שלא מומחים בתחום ($f=4$). תשובות בודדות נוספות עלו בהקשר זה, ונגעו בצורך בשינוי מדיניות, בשימוש בשקופיות במצגות, בהעלאת המודעות לנושא בציבור ובקרב עובדים, בשיתוף גופים נוספים בתהליך, וברצון להתייעצויות נוספות ולליווי וייעוץ אישי ($f=9$). בשאלה זו, ציינו 15 משתתפים כי הסדנאות היו טובות מאוד, חשובות ומעשירות, ולכן אין צורך בשינוי/שיפור.

סיכום, תובנות והמלצות

1. באופן כללי ממצאי המשוב היו חיוביים מאוד והצביעו על תרומה משמעותית למשתתפים – הן מבחינת רכישת ידע והן מבחינת שינוי תפיסות ועמדות בנושא, במגוון היבטים.
2. הממצאים הנוגעים להיכרות עם הנושא ולעיסוק בנושא מצביעים על כך שחלק ניכר מהעו"סים שהשתתפו חשופים לנושא, גם אם זה איננו תחום עיסוקם המרכזי. קרי, הנושא נוכח בחיים המקצועיים שלהם במידה כזו שמרבית המשתתפים שמעו עליו וכמחציתם דיווחו שהם עוסקים בו במידה כזו או אחרת, באופן ישיר או עקיף.
3. ניכר כי הושגה המטרה המרכזית של הסקר, לפיה עו"סים ברשויות ייחשפו לנושא זה, יכירו מושגים חשובים ורלוונטיים, וכן ידונו בסוגיות משמעותיות העולות בתחום. הנוכחות של עו"סים מהרשויות בסדנאות הייתה

מרשימה, שכן שהשתתפו בסדנאות עצמן כ- 170 עו"סים. עם זאת, נראה כי חלקם ציפו ומעוניינים לקבל ידע נוסף וכלים שיסייעו להם עם ההתמודדויות בשטח. מטרת חלקו השני של המיזם, היא לענות בדיוק על צורך זה, כך שממצאי משוברים אלו, בשילוב החומרים שנאספו על ידי מובילות הסדנאות (סיפורי מקרה, דילמות, חסמים, ועוד) – יספקו תשתית לפיתוח עתידי של כלי מקוון אינטראקטיבי לטובת סיוע לעו"סים בנושא זה.

4. הוצע לבחון ביצוע סבב סדנאות נוסף לרשויות נוספות, במטרה להגדיל את החשיפה של עו"סים לנושא זה, ואף להשתמש בסבב נוסף זה לטובת איסוף נתונים נוסף, שיתמקד באופן ספציפי במידע רלוונטי לטובת פיתוח הכלי המקוון.

מילות מפתח: כשרות משפטית, תיקון 18, אפטרופסות, תומך החלטה, מוגבלויות, עובדים סוציאליים, משוב לסדנאות.

הערכת סדנאות בנושא הכשרות המשפטית – פיתוח ידע בתחום יישום תיקון 18

פרק א': הקדמה

מיזם הכשרות המשפטית, עוסק בפיתוח ידע בתחום יישום תיקון 18 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות עבור עובדות. ים סוציאליות. ים ברשויות המקומיות. בשנים האחרונות חלה התפתחות משפטית משמעותית בארץ וברחבי העולם בתחום כשרותם המשפטית של אנשים עם מוגבלויות, ובפרט של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית. זאת כפועל יוצא מההבנה כי אלה אמורים להנות מכשרות משפטית בהתאם לסעיף 12 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות, ולצורך כך יש לפתח כלים לסיוע ותמיכה שיאפשרו להם לממש את כשרותם המשפטית ולקבל החלטות בנוגע לחייהם. תפיסה זו עוגנה בתיקון 18 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות משנת 2016, אך עדיין קיימים קשיים ביישומה בנוגע לאנשים עם מוגבלויות בכלל ואנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בפרט. יעודה של התוכנית הוא לפתח כלים אשר יאפשרו את מימוש וקידום העקרונות אשר נקבעו בתיקון 18 ואת זכותם של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית לכשרות משפטית. הארגון שנבחר להפעיל את המיזם הינו **הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלויות**.

כיום לא קיים כלי אחיד אשר יכול לסייע באופן אפקטיבי לעובדות. ים הסוציאליות. ים ברשויות לקבל החלטות כאשר הם נתקלים בדילמות הקשורות לכשרות משפטית וליישום עקרונות תיקון 18 לחוק, זאת על אף שהם נתקלים בבעיות רבות ביישום תיקון 18 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות. משיחות אשר התקיימו בנושא זה עלה כי קיים חוסר ידע, חוסר בטחון ואף "בדידות" של אותם עובדות. ים סוציאליות. ים אשר אמורים לקבל החלטות בנוגע לכשרות משפטית ותמיכה בקבלת החלטות. מצב זה יכול לנבוע מגורמים שונים הקשורים ביישום של חקיקה חדשנית והטמעת ערכים וידע חדשים בקרב מערכות ותיקות.

מטרת המיזם היא לברר את מאפייני הקושי והמורכבות של העובדות. ים הסוציאליות. ים בהקשר לתחום זה, ולתת מענה מדויק עד כמה שניתן, התואם הן את צרכי השטח והן את עקרונות החקיקה. לכן, קהל היעד של המיזם הוא עובדות. ים סוציאליות. ים ברשויות המקומיות, הנמצאות. ים בקשר יומיומי עם אנשים עם מוגבלויות ובני משפחותיהם, ובמסגרת זו עוסקים באופן ישיר ועקיף בקבלת החלטות בנוגע לכשרותם המשפטית ולמימושה של הזכות (בין השאר – עו"ס לסדרי דין, עו"ס משפחות, עו"ס מוגבלות). קהל יעד זה הוא רלוונטי מאוד שכן מדובר בעובדות. ים הנמצאים בכל הצמתים בדרך לקביעה

ומימוש של כשרות משפטית של אנשים עם מוגבלות בכלל, ואנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בפרט. לעתים רבות, חוות הדעת המגובשת על ידן.ם הינה בעלת משקל מכריע בקביעה המשפטית בנוגע לכשרות משפטית.

מחקרים עדכניים העלו כי קיים פער משמעותי בין הידע התיאורטי לבין השטח, וכי במסגרת קבלת החלטות של עו"סים בנוגע לכשרות משפטית קיימת בעייתיות ביישום עקרונות תיקון 18, שכן ההחלטות מבוססות פעמים רבות על פרמטרים מיושנים, וללא מתן משקל מספיק לעקרונות של רצון ואוטונומיה (Holler & Werner, 2022¹; Werner & Holler, 2022²).

על הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלויות

הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלויות הוקמה על ידי הפקולטה למשפטים בשנת 2003. הקליניקה מעניקה סיוע משפטי לאנשים עם כל סוגי המוגבלויות – פיזית, חושית, נפשית ושכלית ולבני משפחותיהם. בקליניקה ניתן ייצוג, ייעוץ וסיוע משפטי לאנשים וילדים עם מוגבלויות ולבני משפחתם בעניינים הקשורים למוגבלות, מתוך הבנה כי פעמים רבות, ובשל סיבות כלכליות ומערכתיות, מערכת המשפט חסומה בפני אנשים עם מוגבלויות, ולמעשה נמנעת מהם הנגישות לצדק. לאורך השנים נצברה בקליניקה מומחיות יוצאת דופן בתחום זה, ובשל כך היא גם מהווה מקור ידע וייעוץ עבור ארגונים רבים.

מטרה מרכזית נוספת של הקליניקה היא חינוכם של הסטודנטים לטיפול משפטי כוללני, לראיית האדם שמאחורי התיק, וחשיפתם באופן בלתי אמצעי לאנשים עם מוגבלויות. המפגש האישי והשיר משנה באופן דרמטי את האופן בו הסטודנטים - עורכי דין לעתיד - מבינים את הקשיים ואת הבעיות שעמם מתמודדים אנשים עם מוגבלויות, ומוביל להפנמה של הרעיון כי המוגבלות נובעת מחוסר ההתאמה של החברה לשונות של אנשים וילדים עם מוגבלות ולא מהמוגבלות עצמה.

פעילותה של הקליניקה כוללת מתן מידע ויעוץ משפטי למאות פונים מדי שנה; ייצוג וסיוע משפטי; ייצוגם של אנשים עם מוגבלויות או בני משפחותיהם בפני רשויות הממשלה, גורמים פרטיים, וערכאות משפטיות; פעילות לקידום שינויים חקיקתיים באמצעות כתיבת הצעות חוק וקידום חקיקה בכנסת ועתירות לבג"ץ; עריכת מחקרים בתחום המוגבלויות והמשפט והפצתו בקרב הציבור ובקרב מקבלי

¹ Holler & Werner (2022). Between the Convention and Conventional Practice: Israeli Social Workers' Recommendation Regarding the Legal Capacity of People with Disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 35(3).

² Werner & Holler (2022). Israeli Social Workers' Recommendations on Guardianship and Supported Decision-Making: Examination of Client and Social Worker Factors. *American Journal of Orthopsychiatry*, 92(1).

החלטות; שיתוף פעולה עם ארגונים העוסקים בתחום והשתתפות בועדות ממשלתיות וקואליציות של המגזר השלישי לצורך קידום זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות.

השתייכותה של הקליניקה למרחב האקדמי מאפשרת עשייה מגוונת ועשירה מעבר למתן שירותים משפטיים סטנדרטיים. הידע האקדמי הרחב שרכשה הקליניקה במהלך השנים מאפשר לחקור לעומק את הנושאים בהם עוסקת הקליניקה, ומתוך כך להציע פתרונות המתבססים על מחקר מעמיק וידע נרחב. בכך, מתייחדת הקליניקה מארגונים אחרים, ביכולתה לעשות שימוש הן בכלי מחקר וידע אקדמיים, והן ביישומם של כלי מחקר אלה בשטח, לטובת הציבור. השילוב בין הידע האקדמי העשיר לניסיון המעשי הרחב מייחד את הקליניקה וממצב אותה כגוף ייחודי המשמש הן כמקור ידע והן כאמצעי לסיוע וייצוג משפטי.

במהלך השנים האחרונות פיתחה הקליניקה מומחיות בתחום הכשרות המשפטית, בייצוג פרטני של אנשים עם מוגבלויות, בהרצאות בפני קהלים שונים, לרבות קהלים של אנשי מקצועות הטיפול, עריכת כנסים בשיתוף האפוטרופוס הכללי, ולאחרונה – עריכת קורס לתומכים מקצועיים בקבלת החלטות וכן קורס לתואר ראשון במשפטים, בשיתוף עם קרן שלם. במסגרת שיתוף פעולה זה נחשפה הקליניקה גם לפעילות של לשכות הרווחה השונות אשר חידדו בפניה את הצורך של הרשות המקומית במידע ובתמיכה בתחום זה, ובפרט כאשר מדובר באנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, מוגבלות אשר מהווה אתגר מיוחד בכל הקשור למימושה של הכשרות המשפטית וההנגשות הנדרשות לשם כך.

מטרות המיזם – שלב הסדנאות

- להציג למשתתפים את תחום הכשרות המשפטית ואת השינויים שחלו בו בעקבות תיקון 18.
- לשמוע ולרכז דילמות וקשיים אותם חווים המשתתפים בעבודתם בתחום הכשרות המשפטית של אנשים עם מוגבלויות.

- להבין את מידת ההיכרות של המשתתפים עם התיקון והעקרונות המעוגנים בו.

- לזהות חסמים עיקריים במימוש העקרונות הקבועים בתיקון ולספק סיוע לצורך הסרת החסמים.

השלב השני המתוכנן למיזם, אשר יתפתח בעקבות הממצאים שיעלו ממשובי הסדנאות, יהיה יצירת כלי אחיד עבור העובדות.ים הסוציאליות.ים, אשר יסייע להן.ם לקבל החלטות בשטח בהתאם לחקיקה החדשה (שלב זה טרם בוצע ולכן לא יוצג בדו"ח זה).

קהל היעד ומבנה הסדנאות

במסגרת המיזם תוכננו סדנאות אשר עברו במגוון רשויות מקומיות (ראה נספח 2) אשר הביעו רצון לקחת חלק בסדנה, תוך שאיפה שישתתפו רשויות בעלות מאפיינים שונים מבחינה גיאוגרפית ומבחינת

הרכב האוכלוסייה. בחירת הרשויות נעשתה במשותף על ידי כל שותפי המיזם. הסדנאות יועדו לעובדות ועובדים סוציאליים במחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות, העוסקים בתחום המוגבלויות. ברשויות קטנות וקרובות – נעשו הסדנאות במשותף לכמה רשויות.

מבנה הסדנאות:

מפגש ראשון פרונטלי של כ-3 שעות ברשות המקומית: מטרתו של מפגש זה הייתה לוודא כי כל הנוכחים מכירים את תיקון 18 ואת השינוי התפיסתי בנוגע לכשרות משפטית המתבטא בו.

בחלקו הראשון של המפגש הועברה הרצאה אשר כללה רקע להבנת תחום הכשרות המשפטית, מינוי אפוטרופוסים וחובותיהם, נסיבות חקיקתו של תיקון 18 ופרטי התיקון עצמו. בהרצאה הושם דגש על החלופות לאפוטרופוסות הקיימות בתיקון, ובעיקר על משמעותה והשלכותיה של קבלת החלטות נתמכת כחלופה לאפוטרופוסות. כמו כן הייתה התייחסות בהרצאה להגנות כלכליות אפשריות אשר אינן כרוכות במינוי אפוטרופוס. ההרצאה כללה הצגת סיפורי מקרה, אשר באמצעותם ניתן היה להבין טוב יותר את משמעות התיקון לחוק, וכן סיפקה כלים פרקטיים למימוש.

בהמשך הסדנה התבקשו המשתתפים להציג מקרים מעבודתם בהם נתקלו בקושי ליישם את עקרונות תיקון 18 כפי שהוצגו, במידה והיו כאלה, או מקרים בהם התמודדו היטב עם דילמות שעלו.

שני מפגשים נוספים של כשעה וחצי (כל אחד) אשר נערכו באמצעים טכנולוגיים "מרחוק", על פלטפורמת ה-ZOOM. לאחר שבמפגש הראשון נחשפו כל משתתפי הסדנה לעקרונות תיקון 18, בשני המפגשים הבאים הם/הן התבקשו להציג שאלות ודילמות המלוות אותם/ן בעבודתם/ן הקשורות ליישום עקרונות התיקון או פתרונות מיטביים (best practices) שפיתחו לאורך השנים האחרונות. את השאלות והדילמות המשתתפים/ות העבירו מראש, כך שבמידה ומדובר בשאלה שיש לה פתרון ברור ניתן היה להציג, אך במידה ולא – המקרים נותחו ביחד והוסברו. במפגשים אלו אף נותחו הדילמות והקשיים שעלו ואת החסמים הקיימים ביישום עקרונות תיקון 18. כמו כן התבקשו המשתתפים/ות להבהיר מה דרוש להם/ן בכדי להסיר חסמים אלה. מבנה ותכני הסדנאות דויקו והותאמו תוך כדי קיום הסדנאות, במידת הצורך, ובהתייעצות עם צוות המומחים.

פרק ב': משוב להערכת הסדנאות

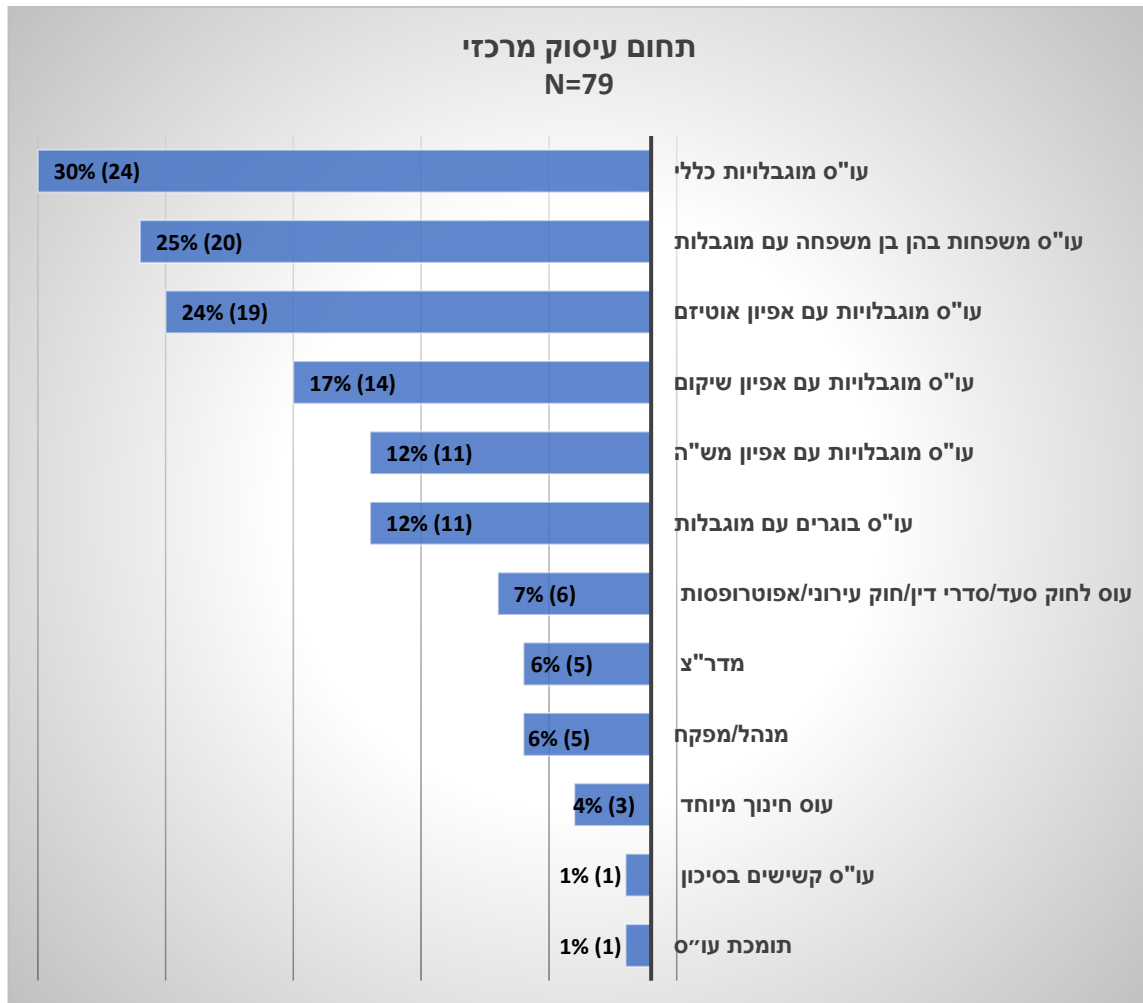
1. מטרת המשוב

מטרת המשוב היא להעריך את הסדנאות בנושא הכשרות המשפטית (תיקון 18) בהן השתתפו העובדים הסוציאליים, במטרה לאסוף משוב אנונימי שישמש הן ללמידה ולשיפור הסדנאות בעתיד והן לבניית כלי מקוון שיסייע לעובדים סוציאליים בהתמודדותם עם נושא זה. שאלון המשוב (ראה נספח 1) מתמקד בתחומים שונים כמו הכרות מוקדמת עם הנושא, תחומי עיסוק בעבודה, התרומה מהסדנאות והשינויים בתפיסות ובתחושות המקצועיות בעקבותיהן. שאלון המשוב נבנה על ידי יחידת 'מכלול' (של קרן שלם) בשיתוף וועדת ההיגוי של המיזם. השאלון אשר נבנה על פלטפורמת Google forms נשלח באמצעות ווטסאפ ומיילים לעובדים הסוציאליים בסיום הסדנה, בחודשים מאי-יולי 2024. הנתונים (הכמותיים והאיכותניים) שהתקבלו באופן ממוחשב, על בסיס 87 המשיבים למשוב (מתוך כ- 172 המשתתפים בסדנאות), עובדו ונתחו על ידי יחידת 'מכלול' ומוצגים במסמך זה. ראשית, יוצגו משתני הרקע של המשיבים על השאלון, ולאחריהם ממצאי המשוב.

2. משתני הרקע של המשיבים

א. השתייכותם של המשיבים מבחינת תחום עיסוקם המרכזי

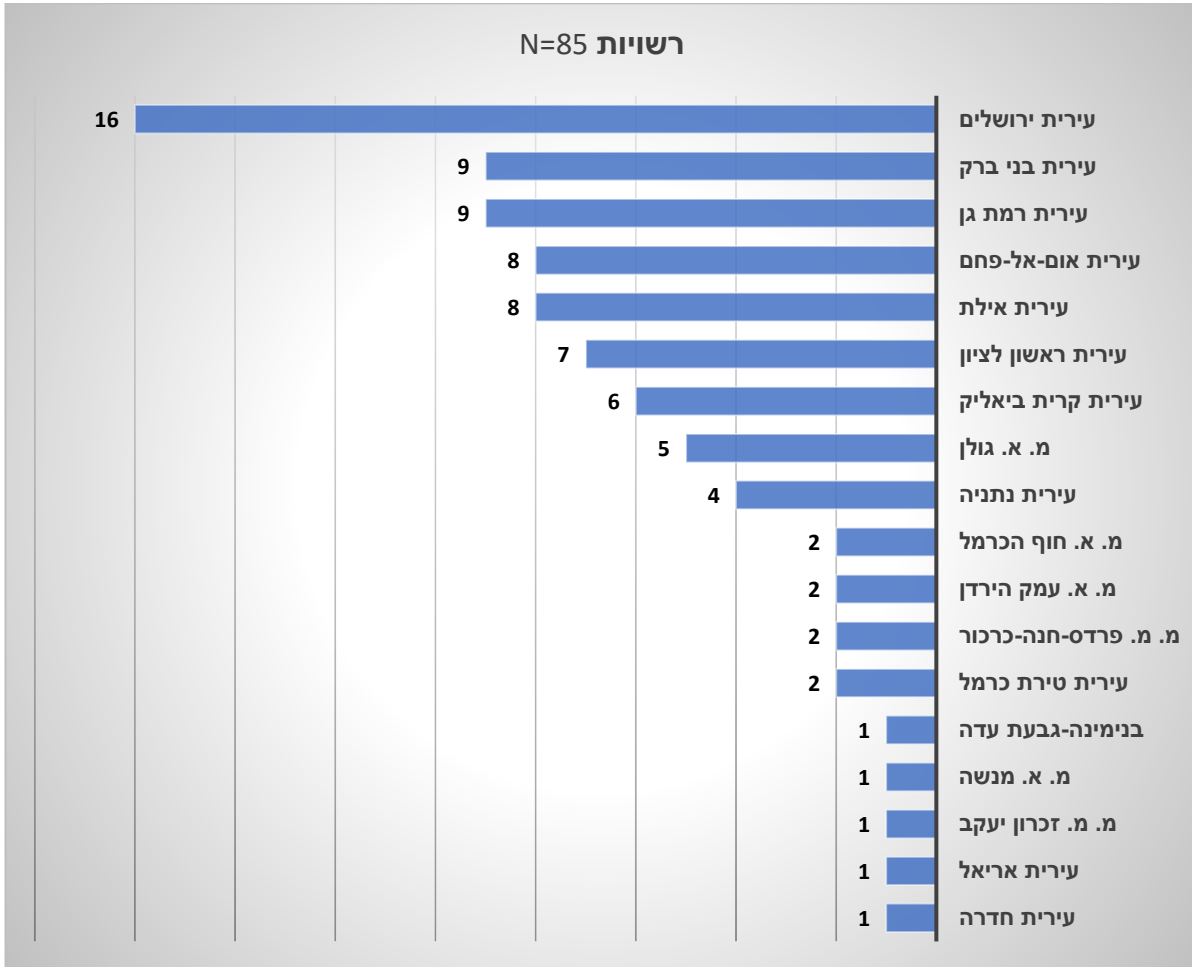
מתוך 79 המשיבים על שאלה זו, ניתן לראות בתרשים הבא כי 30% (24 משיבים) הינם עו"ס מוגבלויות כללי, 25% (20 משיבים) הינם עו"ס משפחות בהן בן משפחה עם מוגבלות, 24% (19 משיבים) הינם עו"ס מוגבלויות עם אפיון אוטיזם, 17% (14 משיבים) הינם עו"ס מוגבלויות עם אפיון שיקום, 12% (11 משיבים) עו"ס מוגבלויות עם אפיון מש"ה, 12% (11 משיבים) עו"ס בוגרים עם מוגבלות, 7% (6 משיבים) עו"ס לחוק סעד/סדרי דין/חוק עירוני/אפוטרופסות, 6% (5 משיבים) מדר"צים, 6% (5 משיבים) מנהלים/מפקחים, 4% (3 משיבים) עו"ס חינוך מיוחד, 1% (1 משיבים) עו"ס קשישים בסיכון, ו- 1% (1 משיבים) תומכת עו"ס.

* בשאלה זו ניתנה למשיבים האפשרות לבחור יותר מתשובה אחת, ולכן הנתונים המצטברים עולים על מספר המשיבים הכולל.

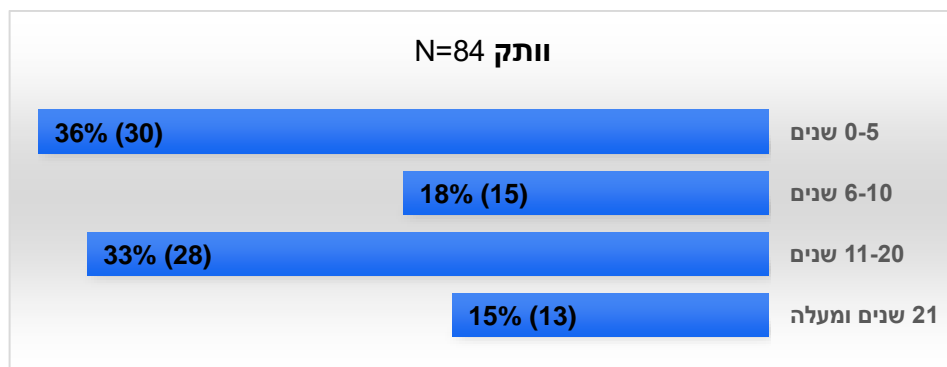
ב. היישובים בהם עובדים המשיבים

להלן תרשים שכיחויות המציג את כמות המשיבים לפי הרשויות בהן הם נותנים שירות. המספר שרשום ליד כל רשות מצביע על מספר המשיבים שהשיבו מאותה הרשות. כפי שניתן לראות, קיימת פריסה רחבה ומגוונת של הרשויות בהן נותנים המשיבים שירות, הכוללת אזורים גאוגרפיים שונים בארץ, סוגי רשויות שונות (עירויות, מ.א., מ.מ.), ומגזרים שונים בחברה היהודית (רשויות חילוניות, רשויות חרדיות ורשויות משולבות).

ג. וותק המשיבים כעו"ס משפחה/מוגבלות

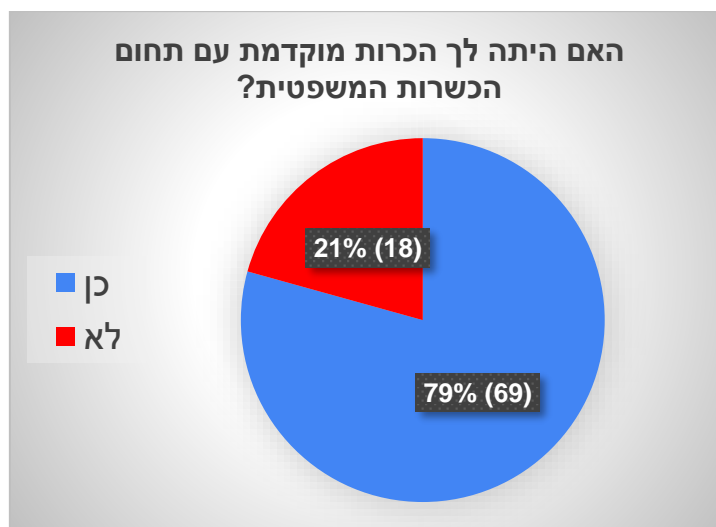
במסגרת שאלות הרקע, נשאלו המשיבים "מהו הוותק שלך (בשנים) כעו"ס משפחה/מוגבלות". בתרשים הבא ניתן לראות כי כמחצית מהמשתתפים הם בעלי וותק של עד 10 שנים וכמחצית מעל 10 שנים, קרי, קיימת שונות בהתפלגות שנות הותק, ויש ייצוג בסקר זה לבעלי וותק שונה.

3. ממצאים

א. הכרות מוקדמת עם תחום הכשרות המשפטית

המשיבים התבקשו לענות על השאלה "האם הייתה לך הכרות מוקדמת (לפני הסדנאות) עם תחום הכשרות המשפטית?". מתוך 87 המשיבים על שאלה זו, 79% (69 משיבים) דיווחו כי הייתה להם הכרות מוקדמת עם תחום הכשרות המשפטית, 21% (18 משיבים) דיווחו כי לא הייתה להם הכרות מוקדמת עם תחום הכשרות המשפטית.

משתתפי הסקר, שענו שהייתה להם היכרות מוקדמת עם נושא הכשרות המשפטית, נשאלו **איזה סוג של היכרות מוקדמת עם נושא הכשרות המשפטית הייתה לכם?** תשובותיהם של 68 המשיבים שענו על שאלה זו נותחו באופן איכותני על ידי קיבוץ תשובות דומות לקטגוריות בעלות משמעות. הניתוח חושף את סוגי ההיכרות המוקדמות עם נושא הכשרות המשפטית:

- א. **היכרות בסיסית, מועטה וכללית בלבד.** המשתתפים ציינו כי הם מחזיקים בידע כללי ובסיסי בלבד בנוגע לנושא הכשרות המשפטית, בעיקר בהקשרים של אפוטרופסות ותומכי החלטות. היכרות זו מתאפיינת בכך שהיא מוגבלת ולרוב בלתי מעמיקה... **(שכיחות הקטגוריה: 12 תשובות)**
- ב. **היכרות במסגרת קורסים, הכשרות, ימי עיון והרצאות.** המשתתפים ציינו כי הם מכירים את נושא הכשרות המשפטית דרך השתתפות בקורסים מקצועיים, הכשרות, ימי עיון והרצאות מקצועיות. היכרות זו כוללת הבנה מעמיקה יותר ומאפשרת יישום מעשי בעבודתם... **(שכיחות הקטגוריה: 10 תשובות)**
- ג. **היכרות במסגרת ידע בנושאים ספציפיים.** המשתתפים ציינו כי הם מחזיקים בידע ממוקד ומפורט בנושאים הקשורים לכשרות המשפטית, בעיקר בתחום האפוטרופסות ותומכי החלטות. הם מציינים

ידע חקיקתי וצרכים ספציפיים למינוי אפוטרופוסים במקרים רלוונטיים. **(שכיחות הקטגוריה: 9 תשובות)**

ד. **היכרות במסגרת תפקידם כעו"סים בתחום.** המשיבים כאן הם עו"סים עם התמחות בכשרות משפטית, אפוטרופוסות וחוקי החוסים. היכרותם נובעת מעבודתם המקצועית והיומיומית הכוללת כתיבת תסקירים והמלצות לבתי משפט. **(שכיחות הקטגוריה: 9 תשובות)**

ה. **היכרות מתוך השטח ובליווי מקבלי שירות.** המשתתפים ציינו כי הם צוברים ידע מתוך הניסיון המקצועי בשטח בליווי לקוחות ומקבלי שירות. הם מתארים עבודה ישירה עם לקוחות, השתתפות בהרצאות מקצועיות וניסיון אישי בתחום הכשרות המשפטית. **(שכיחות הקטגוריה: 9 תשובות)**

ו. **במסגרת סיוע להורים/משפחות שפונים, מתן הפניות והמלצות.** המשתתפים מציינים את עבודתם בסיוע להורים ולמשפחות בפנייה לבתי המשפט, במילוי טפסים ובהמלצות למינוי אפוטרופוסים. ולכן היכרותם נובעת מהסיוע השוטף לפונים בנושא הכשרות המשפטית. **(שכיחות הקטגוריה: 7 תשובות)**

ז. **כתיבת תסקירים לבתי משפט.** המשתתפים ציינו כי היכרותם עם הנושא היא דרך כתיבת תסקירים והמלצות לבתי משפט בנושאי מינוי אפוטרופוסים ותומכי החלטות וליווי בתהליכים משפטיים. **(שכיחות הקטגוריה: 4 תשובות)**

ח. **היכרות דרך המסגרות בהם עבדו/ניהלו.** המשתתפים מכירים את הנושא במסגרת תפקידיהם במסגרות שונות כגון בתי אבות, מסגרות דיור והוסטלים לנפגעי נפש. היכרותם נובעת מעבודה ישירה עם האוכלוסייה וניהול מסגרות אלו. **(שכיחות הקטגוריה: 4 תשובות)**

ט. **במסגרת התייעצויות.** המשתתפים מציינים את היכרותם עם הנושא מתוך התייעצויות עם אנשי מקצוע אחרים בתחום הכשרות המשפטית, כגון עו"סים לחוק החוסים ואפוטרופוסים. **(שכיחות הקטגוריה: 3 תשובות)**

י. **אחר.** בקטגוריה זו נכלל משיב אחד שציין היכרות אישית עם נושא הכשרות המשפטית. **(שכיחות הקטגוריה: 1 תשובות)**

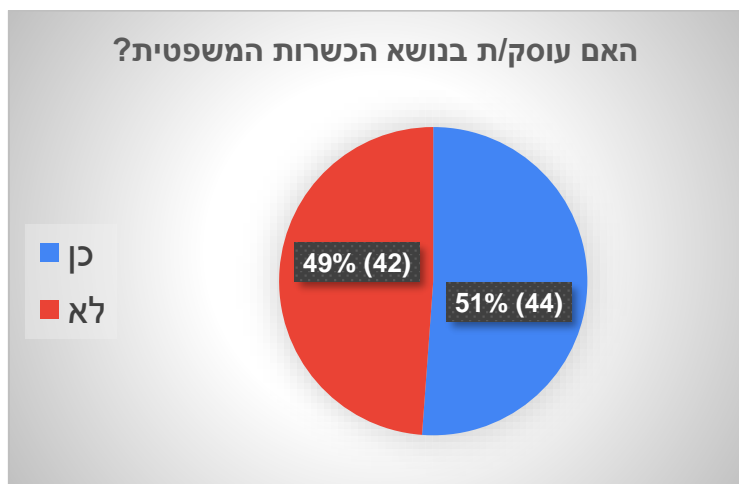
להלן פירוט כלל התשובות של המשיבים לאחר החלוקה לקטגוריות (שכיחותה של כל קטגוריה מופיעה בעמודה השמאלית):

קטגוריה ראשונה: היכרות בסיסית, מועטה וכללית בלבד ציטוטים:	
שכיחות: 12 משיבים	"ידע כללי בלבד", "ניסיון מועט", "בסיסית", "היכרות כללית עם נושא האפוטרופוסות ותומך בקבלת החלטות", "הכרות מועטה בעיקר על נושא האפוטרופוסות", "הכרות מצומצמת בתחום הקשישים", "בעבר שמענו על זה ועל הפיילוט שהיה בזמנו (של יותרם טולוב)", "שמעתי בעניין", "שמעתי על הנושא", "מועטה מאד, טרם יצא לי להשתמש בשירותים", "כללית מהשיחות עם עו"סים לחוק", "מועטה, סביב מקרים שליוויתי בעבודתי"
קטגוריה שנייה: היכרות במסגרת קורסים, הכשרות, ימי עיון והרצאות ציטוטים:	
שכיחות: 10 משיבים	"למדתי את הנושא בקורס מקצועי, וכמו כן התנסיתי בעבודה במספר מקרים הקשורים לנושא", "לימודים ומועט סביב כתיבת תסקירים", "הרצאות חד פעמיות ולקוחות שאני מלווה",

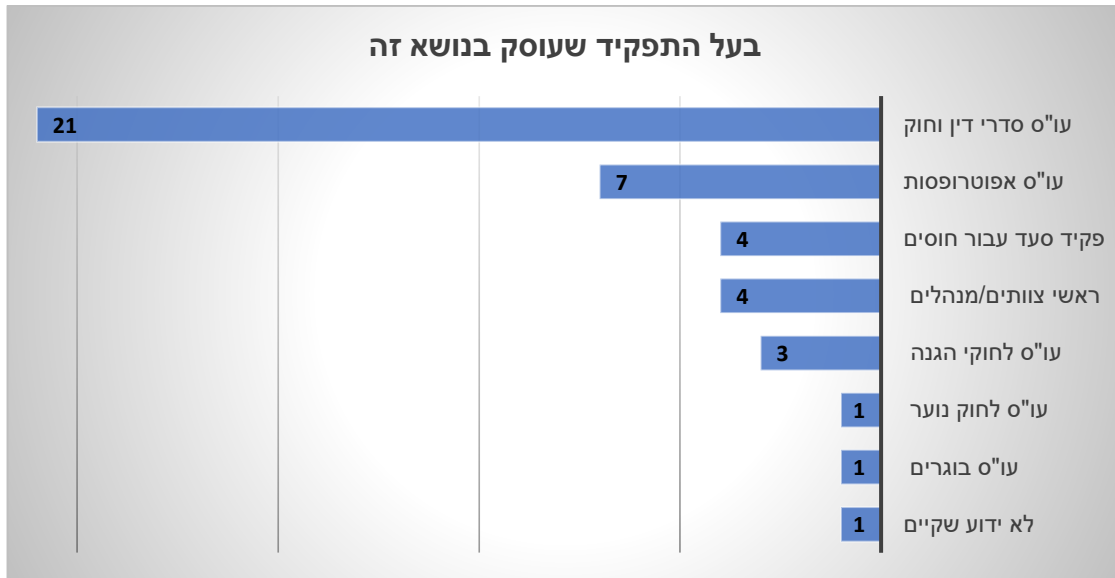
	<p>"בקורס אחר שעברתי הסבירו על תומך החלטות", "סיימתי קורס לחוקי מוגבלויות", "מתוך קורס עו"ס לחוק מש"ה חוסים ואפורופסות", "ההיכרות הייתה מקורס שאני עושה לתפקיד עו"ס ל-חוק מש"ה, חוק חוסים וסדרי דין (אפורופסות)", "הכשרות, ימי עיון של משרד הרווחה", "יום עיון בנושא תומך החלטה", "עשיתי קורס קצר בעבודה הקודמת"</p>
שכיחות: 9 משיבים	<p>קטגוריה שלישית: היכרות במסגרת ידע בנושאים ספציפיים ציטוטים: "ידע לגבי צורך באפורופסות במקרים רלוונטיים", "ידיעת החוק", "דרך תיקון החוק", "נושא אפורופסות ומעט בנושא תומך החלטה", "דע לגבי צורך במינוי אפורופסות במקרים של חוסר יכולת להבין ולקבל החלטות וכשאינן יכולות לשיקול דעת", "ידיעה לגבי האפשרות למינוי תומך החלטות, חוויה מהעבר של קושי ביישום ההליך", "היכרות עם תחום האפורופסות", "הכרות חלקית כיון שאני עוסקת בטיפול עם בוגרים עם מוגבלות ובני משפחותיהם סביב סוגיות של אפורופסות ותומך החלטה בוגרים", "אפורופסות, יפוי כוח"</p>
שכיחות: 9 משיבים	<p>קטגוריה רביעית: היכרות במסגרת תפקידם כעו"סים בתחום ציטוטים: "עו"ס לחוק", "עו"ס לחוק הכשרות המשפטית וחוק החוסים", "עו"ס לחוק חוסים", "עו"ס לחוק חוסים והכשרות המשפטית, תסקירים, בימ"ש", "מתוקף תפקידי כעוס לסדרי דין (אפורופסות)", "כעו"ס סדרי דין אפורופסות", "אני עו"ס לחוק - גם עם מינוי של סדרי דין בן היה לי היכרות עם הנושא", "הכרות של עו"ס לחוק סדרי דין", "יש לי מינוי עו"ס לסדרי דין אישות, כמו כן כמנהלת מחלקה יש לנו עו"סים עם מינוי של חוקי הגנה מוגבלויות וסדרי דין שכותבים תסקירי אפורופסות"</p>
שכיחות: 9 משיבים	<p>קטגוריה חמישית: היכרות מתוך השטח ובליווי מקבלי שירות ציטוטים: "סביב ליווי תחום סדרי דין, כולל כשרות משפטית ואפורופסות", "אני מלווה שנים לקוחות שנושא זה רלוונטי עבורם. הייתי גם במפגשים מקצועיים שונים בנושא במהלך השנים", "ניסיון מהשטח", "מתוך השטח", "עבודה בעולם האפורופסות והכשרות המשפטית", "הכשרות וניסיון לאורך השנים", "המחלקה שלי עוסקת בין היתר בתחום עבודה עם החוק ובצילון", "קיימנו 2 הרצאות בתחום להורים, מקבלת פניות מהורים לגבי הנושא", "דרך פניות של מטופלים שפנו לעזרה בנושא"</p>
שכיחות: 7 משיבים	<p>קטגוריה שישית: במסגרת סיוע להורים/משפחות שפונים, מתן הפניות והמלצות ציטוטים: "לאורך השנים, עזרה לפונים בתחום אפורופסות ויפוי כוח", "להנחות הורים במילוי הטפסים ובהבנת התהליך הראשוני", "עזרה למשפחות בפנייה לבית המשפט לבקשה על מינוי אפורופוס על בן משפחה", "הפניתי פונים לתומך בקבלת גמלה", "הפניתי הורים לתלמידים לקראת גיל 18 לעשות אפורופסות", "המלצתי על אפורופוסים בתחום הזקנה", "סיוע בעיקר בבקשות למינוי אפורופוס"</p>
שכיחות: 4 משיבים	<p>קטגוריה שביעית: כתיבת תסקירים לבתי משפט ציטוטים: "כתיבת תסקירים, ועדות אבחון וחובת דיווח", "תסקירים לטובת מינוי תומך בקבלת החלטות", "כתיבת תסקירים וליווי בתהליך מינוי אפורופסות", "במסגרת תפקידי אני עוסקת גם בכתיבת תסקירים לבתי משפט בנושא הכשרות המשפטית"</p>
שכיחות: 4 משיבים	<p>קטגוריה שמינית: היכרות דרך המסגרות בהם עבדו/ניהלו ציטוטים: "סביב צורך במינוי אפורופוס במסגרות דיוור בהן עבדתי וכן מפגשים בנושא במסגרות עבודה", "עבדתי במסגרת בריאות הנפש עם אפורופוסים לגוף ורכוש ממשפחות ותאגידים",</p>

	"עבדתי בעבר כעו"ס בבית אבות ועסקנו הרבה בנושא אפוטרופסות ותומך החלטות", "ניהלתי שנים רבות הוסטל לנפגעי נפש"
שכיחות: 3 משיבים	קטגוריה תשיעית: במסגרת התייעצויות ציטוטים: "בהתייעצויות עם עו"ס לאפוטרופסות, עו"ס לחוק החוסים", "התייעצות", "התייעצות"
שכיחות: 1 משיבים	קטגוריה עשירית: אחר ציטוטים: "היכרות אישית"

כמו כן, התבקשו המשיבים לענות על השאלה "האם מטעם תפקידכם אתה עוסק בנושא הכשרות המשפטית?" מתוך 86 המשיבים 51% (44 מהמשיבים) השיבו כי הם עוסקים בנושא הכשרות המשפטית מטעם תפקידם ו- 49% (42 מהמשיבים) השיבו כי הם אינם עוסקים בנושא הכשרות המשפטית מטעם תפקידם. הממצאים מוצגים בתרשים הבא:

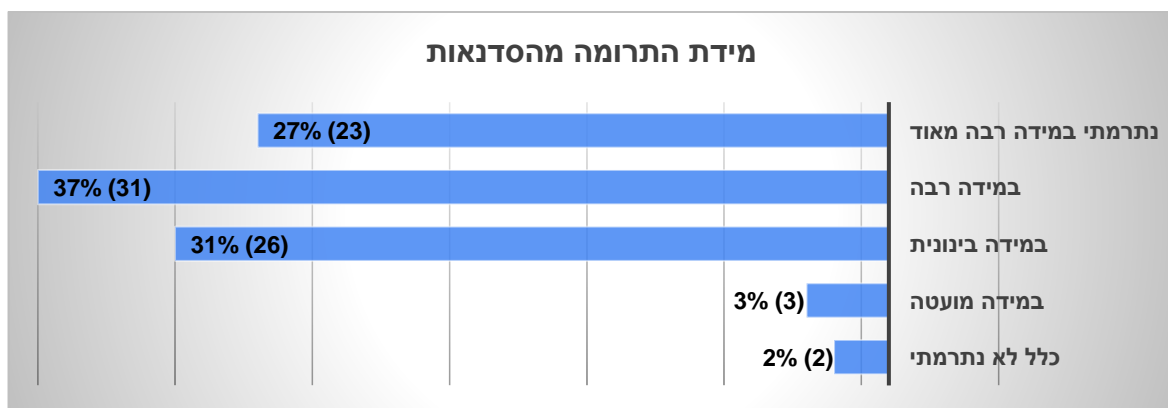

המשיבים אשר ענו כי הם אינם עוסקים בנושא הכשרות המשפטית מטעם תפקידם, נשאלו: "מיהו בעל התפקיד בלשכה שעוסק בתפקיד זה?" על שאלה זו השיבו 42 משיבים ובהתאם לתרשים המוצג מטה, ניתן לראות כי מחציתם (21 מהמשיבים) ענו כי בעל התפקיד שעוסק בתפקיד זה הוא עו"ס סדרי דין/חוק, 24% (10 מהמשיבים) ענו כי בעל התפקיד שעוסק בתפקיד זה הוא עו"ס חוק, 16.6% (7 מהמשיבים) ענו כי בעל התפקיד שעוסק בתפקיד זה הוא עו"ס אפוטרופסות, 19% (8 מהמשיבים) ענו כי בעל התפקיד שעוסק בתפקיד זה הוא פקיד סעד עבור חוסים או ראשי צוותים/מנהלים, 4.7% (2 מהמשיבים) ענו כי בעל התפקיד שעוסק בתפקיד זה הוא עו"ס עירונית לחוקי הגנה.

ב. תרומת הסדנאות בנושא הכשרות המשפטית

השאלות הנוגעות להיבט זה עסקו בנושא התרומה מהסדנאות והשינויים בתפיסות ובתחושות המקצועיות בעקבותיהן. להלן נציג את הממצאים שהתקבלו בהקשר זה. **ראשית**, נשאלו המשיבים, **באיזו מידה הם נתרמו מהסדנאות**. על שאלה זו השיבו 84 משיבים ובהתאם לתרשים המוצג מטה, ניתן לראות כי 64% (54 מהמשיבים) ענו כי הם נתרמו במידה רבה עד רבה מאוד, 31% (26 מהמשיבים) ענו כי הם נתרמו במידה בינונית, 5% (5 מהמשיבים) ענו כי הם נתרמו במידה מועטה עד כלל לא נתרמו.

שנית, התבקשו המשיבים (בשאלה פתוחה) **להצביע על דברים ספציפיים שהם למדו בסדנה ושהם מתכוונים ליישם**. תשובותיהם של 67 המשיבים שענו על שאלה זו נותחו באופן איכותני על ידי קיבוץ תשובות דומות לקטגוריות בעלות משמעות. הניתוח חושף את הדברים העיקריים שלמדו ושהם מתכוונים ליישם:

א. היכרות וידע בנושא תומך בקבלת החלטות. המשתתפים ציינו כי הסדנה חידדה הבנה עמוקה יותר של תפקיד תומך ההחלטות, התנאים לשימוש בו, והיבטים שונים הקשורים למינויו. לדוגמה, הציטוט "הובהר

לי הנושא של תומך בקבלת החלטות" מצביע על תהליך הלמידה וההבנה של הנושא. כמו כן, הם למדו על תפקידו של תומך ההחלטות והבינו את החשיבות של התפקיד. אחד המשתתפים אמר: "תומך החלטה - לא ידעתי על תפקיד כזה". **(שכיחות הקטגוריה: 14 תשובות)**

ב. מודעות וחשיבה חדשה. המשתתפים ציינו כי הסדנה הגבירה את המודעות והחשיבה החדשה לגבי האפשרות של תמיכה בקבלת החלטות. המשתתפים מדווחים על העלאת מודעותם לנושא זה, לחשיבה יצירתית ושינוי בתפיסה לגבי תהליך קבלת ההחלטות. ציטוטים כמו "העלה יותר למודעות את נושא התמיכה בקבלת החלטות" ו-"חשיבה יצירתית" ממחישים את הרעיון המרכזי של התעוררות למודעות חדשה. **(שכיחות הקטגוריה: 12 תשובות)**

ג. היכולת לספק מענה מתאים, להכווין ולתת את הדעת. המשתתפים ציינו כי הסדנה העלתה את היכולת לשפר את ההתאמה וההכוונה במתן מענה לפונים, תוך התמקדות בצרכים האישיים והכנת תוכניות מותאמות אישית. הציטוט "התחדד הצורך לדייק את הצורך של האדם הספציפי" מבהיר את הרעיון של התאמה מדויקת לצרכים הייחודיים של כל אדם. **(שכיחות הקטגוריה: 9 תשובות)**

ד. הבנה וחשיבות התיקון לחוק הכשרות המשפטית. המשתתפים ציינו כי הסדנה העמיקה את הבנתם לגבי התיקון לחוק הכשרות המשפטית, ובמיוחד את תיקון 18. המשתתפים למדו על החשיבות והמשמעות של התיקון, כולל הסייגים שניתן להוסיף כדי להגן על אנשים עם מוגבלויות. הם הדגישו את הצורך להכיר את השירות ולהפיצו, וכן את המגבלות המשפטיות שיכולות להתעורר במצבים שבהם מונה אפוטרופוס. לדוגמה, אחד המשתתפים ציין כי "שאדם שמונה לו אפוטרופוס לא מוגן באופן מוחלט מבחינה משפטית וישנם מצבים שהאפוטרופוס לא יכול ליישם עפ"י חוק ללא מעורבות בתי משפט והסכמתם". בנוסף, המשתתפים הביעו הערכה לאופן שבו הועבר התיקון בסדנה והבנתם העמוקה יותר את הנושא בעקבות ההדרכה. **(שכיחות הקטגוריה: 9 תשובות)**

ה. חשיפה והתייעצות. המשתתפים ציינו כי הסדנה חשפה אותם לנושא התמיכה בקבלת החלטות והדגישה את החשיבות של התייעצות עם אנשי מקצוע נוספים לפני קבלת החלטות. הם למדו לקחת בחשבון את הפונקציה של תומך החלטות ולהפנות הורים ובני משפחה לאפשרות זו. בנוסף, המשתתפים ציינו את החשיבות של קבלת דעות נוספות ואיסוף מידע מכמה שיותר גורמים. לדוגמה, אחד המשתתפים אמר: "מתן דוגמאות מהשטח חיזק את הצורך בהתייעצות שוטפת בתחום ובנושא איסוף מידע מכמה שיותר גורמים". **(שכיחות הקטגוריה: 7 תשובות)**

ו. העמקת הדיון. המשתתפים ציינו כי הסדנה אפשרה העמקת הדיון בנושאים הקשורים לתומך בקבלת החלטות ואפוטרופוסות. הדיון בפורום רחב אפשר התבוננות מעמיקה בתהליכים הנדרשים והתעמקות בכל מקרה לגופו. אחד המשתתפים אמר: "העמקה בנושא והדיון בפורום רחב, אפשר התבוננות בהליך ובתהליך הנדרש". **(שכיחות הקטגוריה: 7 תשובות)**

ז. **השפעת הסדנה על העבודה היומיומית.** המשתתפים ציינו כי הסדנה השפיעה בצורה חיובית על העבודה היומיומית שלהם. הם חשו יותר ביטחון במימוש עבודתם, הבינו את הצורך להציע את האופציה של תומך בקבלת החלטות ונהנו משיקוף של המצב הקיים ולמידה מניסיון. לדוגמה, אחד המשתתפים אמר: "נתן לי יותר בטחון במימוש העבודה שלי". **(שכיחות הקטגוריה: 6 תשובות)**

ח. **ידע בנושא אפטרופסות.** המשתתפים ציינו כי הסדנה חיידה והעמיקה את הידע שלהם בנושא אפטרופסות. הם למדו על האפשרויות לחלופות לאפטרופסות והבינו את החשיבות של דיון מעמיק בנושא. אחד המשתתפים אמר: "הבנה של האפטרופסות על האדם מבחינת מסוגלות עצמית". **(שכיחות הקטגוריה: 5 תשובות)**

ט. **הבנה של ההבדלים בין תומך החלטות לאפטרופסות.** המשתתפים ציינו כי הסדנה אפשרה להם להבין את ההבדלים בין תומך החלטות לאפטרופוס. הם למדו על המענים שכל אחד מספק ועל השיקולים שיש לקחת בחשבון במקרים מסוימים. לדוגמה, אחד המשתתפים אמר: "למדתי על ההבדלים בין תומך החלטות לאפטרופסות על המענים שכל אחד מספק". **(שכיחות הקטגוריה: 4 תשובות)**

י. **אחר.** המשתתפים ציינו נקודות נוספות שלא נכללו בקטגוריות הקודמות. הם הביעו דעות שונות על הנושאים שנלמדו בסדנה לדוגמה, אחד המשתתפים אמר: "ההרצאה הראשונה הייתה מאד מעניינת ומלמדת, הסוגיות שאני מתמודדת איתן בתחום הכשרות המשפטית מורכבות". **(שכיחות הקטגוריה: 6 תשובות)**

יא. **בסדנה היו משתתפים שחשו שלא נתרמו מהתכנים או מהמבנה שלה.** כמה מהמשתתפים ציינו שההרצאה הראשונה הייתה מעניינת ומלמדת, אך הסוגיות המורכבות שבהן הם מתמודדים בתחום הכשרות המשפטית נשארו ללא מענה, וכי הם נותרו עם אותן שאלות. אחרים הרגישו שהם כבר הכירו את רוב התכנים שהוצגו ("ידעתי את הרב המוחלט") והביעו תחושת חוסר משמעות בימים שלאחר היום הראשון, בו הסדנה חזרה על עצמה. היו גם משתתפים שחשו שהסדנה הייתה יותר מכוונת ללמידה מהקהל מאשר להענקת כלים וידע חדש, והביעו רצון לקבל יותר כלים מעשיים בתחום. חלק מהמשתתפים אף ציינו במפורש שהם לא נתרמו ("עדיין לא", "לא"). **(שכיחות הקטגוריה: 6 תשובות)**

להלן פירוט כלל התשובות של המשיבים לאחר החלוקה לקטגוריות (שכיחותה של כל קטגוריה מופיעה בעמודה השמאלית):

קטגוריה ראשונה: היכרות וידע בנושא תומך בקבלת החלטות ציטוטים:	
שכיחות: 14 משיבים	"חידדה לי דברים בנוגע לתומך בקבלת החלטות", "חידוד נושא תומך קבלת החלטות", "דגש על תפקיד תומך החלטות...", "דיוק התנאים לשימוש בתומך החלטה", "ההיבטים של מינוי תומך בקבלת החלטות", "באופן כללי הובהר לי הנושא של תומך בקבלת החלטות...", "ידע במלווה תומך בהחלטות", "ידע בנושא... תומך החלטה...", "למדתי שתמיכה בקבלת החלטות הוא תחום שצובר תאוצה מתרחב, נלמד ונחקר", "היכרות עם תומך החלטה...", "היכרות עם

	<p>נושא תומך בקבלת החלטות..., "היכרות עם תומך בקבלת החלטות...", "הסבר לגבי תומך בקבלת החלטות", "על תומך החלטות", "תומך החלטה - לא ידעתי על תפקיד כזה.."</p> <p>קטגוריה שניה: מודעות וחשיבה חדשה ציטוטים:</p>
<p>שכיחות: 12 משיבים</p>	<p>"העלאת המודעות על אופציה זו", "נתת חומר למחשבה וגם על תומך החלטות", "חשיפה לתומך קבלת החלטות", "העלה יותר למודעות את נושא התמיכה בקבלת החלטות", "...נשמע משמעותי ועכשיו כשזה במודעות אולי אוכל להציע לאנשים לפעול בצורה שונה...", "... החשיבות של שינוי בתפיסה...", "יותר חשיבה ומודעות...", "נתרמתי מבחינת ידע והבנה מדויקת...", "עניין העלאת המודעות...", "...חשוב היה לשמוע עליו ולהיות מודעת...", "חשיבה יצירתית", "...ועכשיו כשזה במודעות אולי אוכל להציע לאנשים לפעול בצורה שונה", הסדנה בן הגבירה את החשיבה...", "מתכוון להיות יותר ער לאופציות של שירות תומך ההחלטות"</p> <p>קטגוריה שלישית: היכולת לספק מענה מתאים, להכווין ולתת את הדעת ציטוטים:</p>
<p>שכיחות: 9 משיבים</p>	<p>"לתת את הדעת במקרים בהם אפשר להשאיר בידי הפונה עצמאות משפטית", "התחדד הצורך לדייק את הצורך של האדם הספציפי ולראות איך אפשר להגדיר תכנית אישית מותאמת עבורו", "... כדי שנוכל להכווין משפחות שמתמודדות עם דילמות שנוגעות לאחריות הזו", "... מהו הדבר המתאים בשבילם ומקדם זכויותיהם, אפוטרופוס או תומך או מקבל החלטות", "הידע התיאורטי על האוכלוסייה אליה מתאים המענה והנגשת המענים לאוכלוסייה הזו", "...התאמתן ללקוח ספציפי בהתאם ליכולותיו ולעצמאותו", "ביטחון רב יותר בהפניה להתאמה לתומך החלטות", "למדתי בסדנא לאיזה דברים כדאי לשים לב ולתת את הדעת", "שאינן חובה לפנות לצורך מינוי אפוטרופוס/תומך החלטה אלא זה לשיקול דעת המשפחה"</p> <p>קטגוריה רביעית: הבנה וחשיבות התיקון לחוק הכשרות המשפטית ציטוטים:</p>
<p>שכיחות: 9 משיבים</p>	<p>"שאדם שמונה לו אפוטרופוס לא מוגן באופן מוחלט מבחינה משפטית וישנם מצבים שהאפוטרופוס לא יכול ליישם עפ"י חוק ללא מעורבות בתי משפט והסכמתם", "הבנתי יותר לעומק על משמעות של האפשרויות במקום מתן צו למינוי אפוטרופוסות", "העמקה בנושא תיקון 18 לחוק הכשרות המשפטית...", "חידוד החשיבות של התיקון לחוק...הסייגים שניתן להוסיף על מנת להגן על האדם עם המגבלה", "לתת את הדעת במקרים בהם אפשר להשאיר בידי הפונה עצמאות משפטית", "חשיבות הכרות עם השירות והפצתו", "הועבר באופן מצוין את התיקון בחוק...", "למדתי... על מהות השינוי לתיקון", "לא הכרתי את הנושא - אני לא עו"ס לחוק"</p> <p>קטגוריה חמישית: חשיפה והתייעצות ציטוטים:</p>
<p>שכיחות: 7 משיבים</p>	<p>"היכרות עם תומך בקבלת החלטות ולקיחת הפונקציה הזו בחשבון במקרים שמתיעצים איתי", "חיזק את החשיבות לחשוף הורים /בן משפחה לאפשרות של תומך החלטות", "מרגישה שנושא ההתייעצות עם אנשי מקצוע נוספים לפני קבלת החלטה הוא מאוד משמעותי", "לשאול יותר האם יש מקום למנות תומך החלטות לטובת הפונים שלי", "בשני מקרים שהצגתי קיבלתי הצעות לקידום תהליך", "...מתן דוגמאות מהשטח חיזק את הצורך בהתייעצות שוטפת בתחום ובנושא איסוף מידע מכמה שיותר גורמים", "... היכרות עם הקליניקה ועם העמותות שנותנות הכשרות למתנדבים תומכים בקבלת החלטות"</p> <p>קטגוריה שישית: העמקת הדיון ציטוטים:</p>
<p>שכיחות: 7 משיבים</p>	<p>"החשיבות בהעמקת הדיון לגבי תומך בקבלת החלטות...", "החשיבות בהעמקת הדיון לגבי אפוטרופוסות/תומך בקבלת החלטות...", "...ואת ההתעמקות בכל מקרה", "ההעמקה בנושא והדיון בפורום רחב, אפשר התבוננות בהליך ובתהליך הנדרש", "...נתן לנו יותר להסתכל בעומק על כל מקרה ומקרה", "העמקה בנושא תיקון 18 לחוק...", "הבנתי יותר לעומק..."</p> <p>קטגוריה שביעית: השפעת הסדנה על העבודה היומיומית ציטוטים:</p>

שכיחות: 6 משיבים	"נתן לי יותר בטחון במימוש העבודה שלי", "התמודדות עם האפור", "להציע יותר את האופציה לתומך בקבלת החלטות", "יותר חשיבה ומודעות לנושא סביב הבוגרים בבית הספר", "בעיקר שיקוף של המצב הקיים, עמדות בנושא ולמידה מניסיון", "למדתי שעו"ס לחוק, משפחות ומסגרות צריכים הסברה ולמידה בנושא"
קטגוריה שמינית: ידע בנושא אפטרופסות ציטוטים:	
שכיחות: 5 משיבים	"...ידע בנושא אפטרופסות..", "האפשרות העקרונית לחלופות אפשריות לאפטרופסות", "חידוד הצורך באפטרופסות", "החשיבות בהעמקת הדיון לגבי אפטרופסות...", "הבנה של האפטרופסות על האדם מבחינת מסוגלות עצמית.."
קטגוריה תשיעית: הבנה של ההבדלים בין תומך החלטות לאפטרופסות ציטוטים:	
שכיחות: 4 משיבים	"למדתי על ההבדלים בין תומך החלטות לאפטרופסות על המענים שכל אחד מספק...", "את סימני השאלה שיכולים לעלות בנוגע למקרים מסוימים האם כדאי תומך או אפטרופוס", "...ידע בנושא אפטרופסות, תומך החלטה ההבדלים ביניהם", "הבנה של ההבדלים בין תומך החלטות לאפטרופוס..."
קטגוריה עשירית: אחר ציטוטים:	
שכיחות: 6 משיבים	"אני עו"ס משפחה ואנחנו פחות נתקלים בזה בעבודה שלנו", "הייתי רק במפגש האחרון אבל זה נראה מאוד מעניין", "כן", "יפוי כח", "ההרצאה הראשונה הייתה מאד מעניינת ומלמדת, הסוגיות שאני מתמודדת איתן בתחום הכשרות המשפטית מורכבות..."
קטגוריה אחת עשרה: לא תרמו ציטוטים:	
שכיחות: 6 משיבים	"...מרגישה שנשארתי עם אותן שאלות, מקווה שיהיה שינוי", "ידעתי את הרב המוחלט", "הסדנה חזרה על עצמה למעט היום הראשון לא היה משהו משמעותי", "הסדנה הייתה יותר מכוונת ללמידה מאיתנו ומה צריך. הייתי רוצה לקבל יותר כלים וידע בתחום", "עדיין לא", "לא"

בהמשך, נשאלו המשתתפים שאלה פתוחה נוספת: "במה תרמו הסדנאות? האם בעקבות הסדנאות חל שינוי כלשהו בתפיסתך או עמדתך לגבי מושג האפטרופסות? במידה וכן, אנא ציינו מהו השינוי שחל?" מתוך 66 המשתתפים בסדנאות, 52 משתתפים (78.79%) דיווחו על שינוי בעמדותיהם ובתפיסותיהם בעקבות השתתפותם בסדנאות, בעוד 14 משתתפים (21.21%) דיווחו כי לא חל שינוי בעמדותיהם. תשובותיהם של 66 המשיבים שענו על שאלה זו נותחו באופן איכותני על ידי קיבוץ תשובות דומות לקטגוריות בעלות משמעות. הניתוח חושף את ההיבטים השונים בתרומה של הסדנאות למשתתפיה:

א. **העצמת בחירתו, עצמאותו, ומסוגלותו של האדם.** המשתתפים ציינו כי הסדנאות תרמו להבנה מעמיקה יותר של החשיבות במתן מקום לרצונו של האדם עם המוגבלות, והצורך לשקול חלופות לאפטרופסות כדי לאפשר לו יותר חופש ועצמאות. כמו כן, חיזקו את ההבנה כי אפטרופסות צריכה להיות מוצא אחרון ורק במקרים הכרחיים. (שכיחות הקטגוריה: 10 תשובות)

ב. **הכרה במורכבות הנושא וקיומן של חלופות.** המשתתפים ציינו כי הסדנאות עזרו להכיר במורכבות הנושא ובצורך לשקול חלופות ראויות לאפטרופסות. הם הבינו כי ישנם פתרונות נוספים שיכולים לסייע לאנשים עם מוגבלות מבלי לקחת מהם את חירותם. (שכיחות הקטגוריה: 8 תשובות)

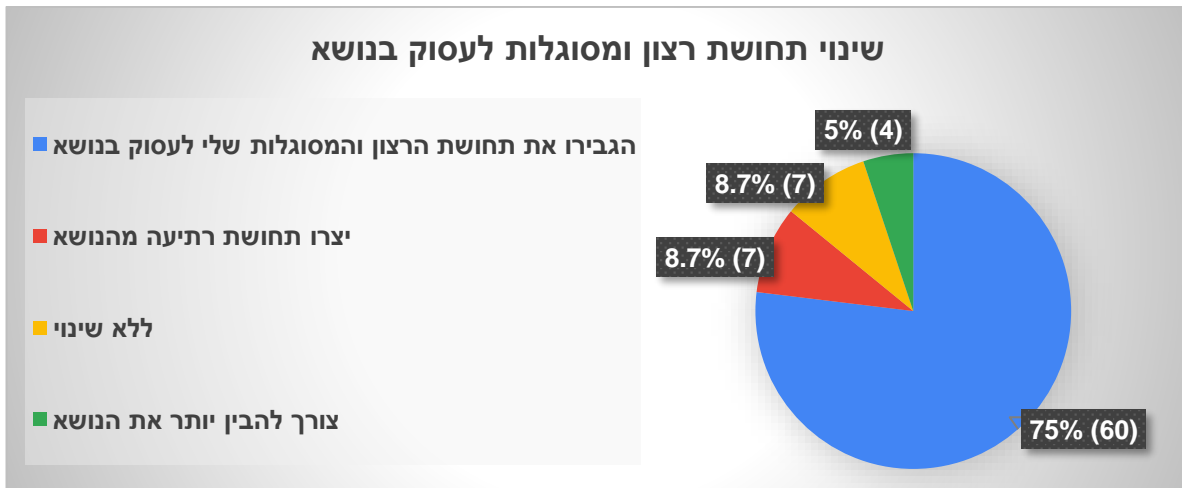
- ג. הבנת המשמעות והחשיבות של תומך החלטות. המשתתפים ציינו כי הסדנאות הבהירו את הערך והחשיבות של תומך החלטות, והציפו את הצורך בפיתוח מענה מתאים בנושא זה. **(שכיחות הקטגוריה: 8 תשובות)**
- ד. הבנת ההבדל בין אפוטרופסות לתומך בקבלת החלטות. המשתתפים ציינו כי הסדנאות תרמו להעלאת המודעות לנושא האפוטרופסות ותומך קבלת החלטות, והדגישו את הצורך להעלות את המודעות גם בקרב המשפחות. **(שכיחות הקטגוריה: 7 תשובות)**
- ה. העלאת מודעות ופתיחות – הן בקרב המשתתפים והן הצורך בהעלאת מודעות בקרב המשפחות. חלקם ציינו בפשטות "כן" לשאלה האם חל שינוי, ואחרים ציינו באופן כללי ש"הרבה דברים" השתנו בעקבות ההשתתפות בסדנאות. **(שכיחות הקטגוריה: 5 תשובות)**
- ו. שיקול דעת בבחירה שהיא כבר לא אוטומטית. המשתתפים ציינו כי הסדנאות תרמו לכך ששיקול הדעת במינוי אפוטרופסות הפך פחות אוטומטי, וכי יש לבחון כל מקרה לגופו לפני קבלת החלטה. **(שכיחות הקטגוריה: 5 תשובות)**
- ז. הבנה טובה יותר ודיוק. המשתתפים ציינו כי הסדנאות סייעו להבנה טובה יותר של הנושא, להעמקת הידע ולדיוק בנושאים הקשורים לאפוטרופסות ותומך קבלת החלטות. **(שכיחות הקטגוריה: 4 תשובות)**
- ח. ציינו כי חל שינוי – ללא הרחבה. המשתתפים ציינו כי חל שינוי בעקבות הסדנאות אך לא הרחיבו בנוגע למהות השינוי. **(שכיחות הקטגוריה: 3 תשובות)**
- ט. ציינו כי לא חל שינוי. המשתתפים ציינו כי לא חל שינוי בעמדותיהם בעקבות הסדנאות, חלקם ציינו שהסדנאות היו קצרות מדי או שכבר הכירו את הנושא. **(שכיחות הקטגוריה: 14 תשובות)**
- להלן פירוט כלל התשובות של המשיבים לאחר החלוקה לקטגוריות (שכיחותה של כל קטגוריה מופיעה בעמודה השמאלית):

<p>שכיחות: 10 משיבים</p>	<p>קטגוריה ראשונה: העצמת בחירתו, עצמאותו, ומסוגלותו של האדם ציטוטים:</p> <p>"מתן מקום רחב יותר לרצונו של המטופל", "... לשקול בכובד ראש אפשרות לחלופת אפוטרופסות עבור אנשים עצמאיים יותר", "... יש לי העדפה להפנות לתומך החלטות כדי להשאיר לאדם עם המוגבלות את החופש והעצמאות שלו, עד כמה שזה אפשרי וניתן במצבו", "חיזוק העמדה הבסיסית שאפוטרופסות כמשמעותה המעשית של שלילת זכויות - צריך לצמצמה למקרים ההכרחיים בלבד", "חיזק את הצורך בהתחשבות ברצון האדם ובעבודה שהנה יותר תהליכית מולו ומול המשפחה", "החשיבות בדיוק המענה כדי לאפשר כמה שיותר בחירה ויכולת שליטה על החיים", "במידה מסוימת- התחודד הצורך שתהיה הלימה בין העשייה שלנו לעודד עצמאות של בגירים עם מוגבלות בקהילה לצד הצורך לשקול מינוי אפוטרופוס או תומך החלטה. לזכור שהדרך להרחיב את מידת העצמאות קשורה בדימוי ובתחושת המסוגלות של הבגיר את עצמו ... , לכן יש משקל האם פונים למינוי ולאיזה", "המשמעות של האפוטרופסות על האדם מבחינת מסוגלות עצמית", "הסתכלות יותר על האדם ועל רצונו", "... תפיסה על רצונו של אדם ותפיסתו בתוך מערכת, סייעה לי לראות עוד סוגי עזרה שניתן להציע לפונה".</p>
<p>שכיחות: 8</p>	<p>קטגוריה שנייה: הכרה במורכבות הנושא וקיומן של חלופות ציטוטים:</p>

<p>משיבים</p>	<p>"אני מבינה יותר ויותר שזהו נושא מאוד מורכב, אין בהכרח תשובות חד משמעיות על השאלה- מה נכון", "הבנתי שיש אפשרויות וצריך להכיר אותן ולהציע למשפחות", "ההבנה שבהחלט יש חלופות ראויות וצריך (וחובה!) לקחת אותן בחשבון כשפונים לעזור למישהו בנושא זה", "... שינתי תפיסה מכילי שאין לו שיניים משפטיות לדרך אמצע בין עצמאות הפונה לצורך לשמור עליו", "הסדנא פתחה עוד אפשרויות לעזרה לאנשים עם מוגבלות ולקחת אחריות על ידי הקרובים להם כדי לתמוך בהם בתחומים בהם מתקשים לבד", "שיש עוד אפשרויות שלא לוקחות מהאדם את חירותו", "מאוד טרם במיוחד חלופות לאפוטרופסיות", "אפוטרופסות ותמיכה בקבלת החלטות צריכות להמשיך זו לצד זו ותפיסתי היא שבעו"ס לעניין סדרי דין עליי להציג בפני האדם המוגבל ובפני משפחתו את שתי האפשרויות".</p>
<p>שכיחות: 8 משיבים</p>	<p>קטגוריה שלישית: העלאת מודעות ופתיחות – הן בקרב המשתתפות והן הצורך בהעלאת מודעות בקרב המשפחות ציטוטים: "העלאת המודעות בתחום", "בעיקר בהעלאת המודעות לאופציות הקיימות בתחום ולשיקול הדעת המשמעותי שלנו", "הסדנאות תרמו להעמקה והגברת המודעות בנושא תומך בקבלת החלטות וכשרות משפטית, דבר אשר ישפיע על העבודה השוטפת מול משפחות", "בעיקר עידוד מחשבה על הנושא", "פתח לי את הראש לדברים אחרים", "להיות יותר פתוחה גם לתומך בקבלת החלטה כפתרון", "העברת מודעות לאוכלוסיות היעד", "... אפשר לעבוד עם המשפחות על נושא העלאת המודעות באופציות השונות".</p>
<p>שכיחות: 7 משיבים</p>	<p>קטגוריה רביעית: הבנת המשמעות והחשיבות של תומך החלטות ציטוטים: "לשקול קודם תומך החלטות", "שנדרשת עוד הרבה עשייה בנושא תומך החלטה", "... הבנת הערך שבתומך החלטות", "הסדנאות הציפו את הצורך בפיתוח המענה של תומך בקבלת החלטות", "הסדנאות חיזקו אצלי את חשיבות השימוש בתומך החלטה", "הבהרה לגבי תומך החלטות, במה מועיל ויישומי המינוי המשפטי בנושא", "הבנתי יותר (אך לא מספיק) את תפקיד תומך החלטות".</p>
<p>שכיחות: 5 משיבים</p>	<p>קטגוריה חמישית: הבנת ההבדל בין אפוטרופסות לתומך בקבלת החלטות ציטוטים: "כן עקב העמקת הידע וההבנה נוכל לעשות הבחנה בין מקרים בהם חייבים למנות אפוטרופוס לבין מצבים בהם ניתן להסתייע בתומך החלטות מבלי לשלול את זכות הבחירה וקבלת ההחלטה של באדם עם המגבלה", "...ההבדל בין אפוטרופסות לתומך בקבלת החלטות" (2X), "כן הנושא יותר ברור ומובן להסביר למשפחה על ההבדל ומה זה למעשה אפוטרופסות במיוחד לאור השינוי", "הסדנאות תרמו להעמקת הדיון בתחום של קבלת החלטות נתמכת לעומת אפוטרופסות".</p>
<p>שכיחות: 5 משיבים</p>	<p>קטגוריה שישית: הבנה טובה יותר ודיוק ציטוטים: "הידע התיאורטי וכן הדוגמאות שניתנו והשאלות שנשאלו והוצפו עזרו לי להבין יותר לעומק את הנושא", "הבנה יותר טובה", "הבנה מעט יותר טובה, דיוק", "הרחבה של הידע הקיים, סדר בדברים, ...", "ניתן לי יותר ידע בנושא".</p>
<p>שכיחות: 4 משיבים</p>	<p>קטגוריה שביעית: שיקול דעת בבחירה שהיא כבר לא אוטומטית ציטוטים: "החשיבה שלי הפכה פחות אוטומטית סביב מינוי אפוטרופסות, זו הייתה תזכורת חשובה לבחון כל מקרה לעומק לפני שמקבלים החלטות", "לא לראות את זה כברירת מחדל אוטומטית", 'ביטול' המינוי האוטומטי של אפוטרופוס ומחשבות על מתן כלים לאדם עצמו להיות עצמאי יותר בקבלת החלטות", "אפשרות להסתכל אחרת במקרים של שאלה האם צריך</p>

	אפטרופוס או לא לאנשים עם מוגבלות מסוימת", "הבנתי שיש מקום להשמיע את הדעה שלי כעובדת סוציאלית בנוגע לצורך באפטרופוס".
שביחות: 3 משיבים	קטגוריה שמינית: ציינו כי חל שינוי – ללא הרחבה ציטוטים: "כן" (2X), "הרבה דברים"
שביחות: 14 משיבים	קטגוריה תשיעית: ציינו כי לא חל שינוי ציטוטים: "לא היו שינויים רבים", "לא חל שינוי" (3X), "לא חל שינוי בעמדתי. הסדנאות היו קצרות מאוד", "לא חל שינוי. התחדדו מספר נקודות", "לא" (5X), "לא ממש", לא שונתה עמדתי", "לא חל שינוי מאוד", "הכרתי את תחום תומך קבלת ההחלטות ועמדתי לא השתנתה".
שביחות: 1 משיבים	קטגוריה עשירית: אחר ציטוט: "עדיין אנו מטפלים לרוב במקרי קצה- סיכון/שוטטות/מאפייני התנהגות מאתגרים שלרוב שם עולה שאלה של אפטרופוסיות ולא תומך".

כאשר נשאלו המשיבים "האם הסדנאות הגבירו את תחושת הרצון והמסוגלות שלך לעסוק בנושא? או לחילופין יצרו תחושת רתיעה מהנושא?" מתוך 80 משיבים, 75% (60 משיבים) ציינו כי הסדנאות הגבירו את תחושת הרצון והמסוגלות שלהם לעסוק בנושא, כ-8.75% (7 משיבים) דיווחו שהסדנאות יצרו תחושת רתיעה מהנושא, וכמות דומה של משיבים 8.75% (7 משיבים) ציינו כי לא חל שינוי בתחושותיהם בעקבות הסדנאות. 5% (4 משיבים) ציינו כי הם חשים בצורך להבין יותר את הנושא, כלומר הסדנאות עוררו אצלם עניין להעמיק וללמוד יותר, אך לאו דווקא להוביל לפעולה מיידית. 2.25% (2 משיבים) לא הביעו רצון לעסוק בנושא או לא מתכוונים לעסוק בו כרגע.

ג. המלצות ורעיונות של משתתפי הסדנאות

בסיום הסקר התבקשו המשיבים להתייחס לשאלה הבאה: "כיצד ניתן לדעתך לשפר את הסדנאות? האם יש כלים נוספים שהיית שמח/ה לקבל?"

טבלה עם כלל תשובות המשיבים, תוך חלוקה לקטגוריות מופיעה בהמשך. תשובותיהם של 46 המשיבים שענו על שאלה זו נותחו באופן איכותני על ידי קיבוץ תשובות דומות לקטגוריות בעלות משמעות. מתוך התשובות שהתקבלו, ניתן היה למצוא קטגוריות מרכזיות:

א. חיבור בין תאוריה ופרקטיקה - הבאת תיאורי מקרה, דוגמאות ויישומים מעשיים העולים מהשטח. המשתתפים ציינו כי יש צורך בחיבור בין התאוריה והפרקטיקה באמצעות הבאת תיאורי מקרה, דוגמאות ויישומים מעשיים מהשטח. הם הדגישו את החשיבות של למידת מקרים אמיתיים והתלבטויות מעשיות לשיפור הבנת הנושא והכנה טובה יותר להתמודדות במצבים שונים. **(שכיחות הקטגוריה: 18 תשובות)**

ב. יותר שיתוף המשתתפים. המשתתפים ציינו כי יש לשתף את המשתתפים יותר בפעילויות הסדנא, על ידי משחקי תפקידים, דיונים קבוצתיים, והתייעצויות על מקרים אמיתיים שלהם. הם סבורים כי שיתוף פעיל יגביר את המעורבות והלמידה. **(שכיחות הקטגוריה: 6 תשובות)**

ג. בקשה לקבלת ידע נוסף בדרכים שונות. המשתתפים ציינו כי יש צורך בקבלת מידע נוסף בצורות שונות, כגון פרוספקטים בערבית, דפי מידע, רשימות גופים וארגונים, ושירותי אינטרנט ספציפיים לנושא. הם מעוניינים להעמיק את הידע שלהם ולהבין את ההבדלים בין תומך החלטות לאפוטרופוס. **(שכיחות הקטגוריה: 8 תשובות)**

ד. קיצור ומיקוד הסדנא. המשתתפים ציינו כי יש צורך בקיצור ומיקוד הסדנאות, כדי להפוך את התכנים לברורים ויעילים יותר. הם הציעו לקצר את מספר המפגשים או להציע אותם בפורמט ממוקד יותר. **(שכיחות הקטגוריה: 5 תשובות)**

ה. שיפור חווית הלמידה בזום. המשתתפים מציינים כי ההתנהלות בזום הייתה מאתגרת עבורם וממליצים על קיום יותר מפגשים פרונטליים ופחות בזום. הם מרגישים שקשה יותר להתחבר ולהפיק תועלת מהסדנאות במתכונת מקוונת ומעדיפים ללמוד ממקרים מהשטח שניתן להגיש מראש ולנתח באופן במפגשים פרונטליים. **(שכיחות הקטגוריה: 4 תשובות)**

ו. מיקוד והתאמת התכנים לקהלים שונים. המשתתפים ציינו כי יש להתאים את התכנים לקהלים שונים, כגון הפרדה בין עו"ס קשישים ועו"ס מוגבלויות, והתאמה מיוחדת לעו"ס לחוק ולעו"ס משפחה שלא מומחים בתחום. **(שכיחות הקטגוריה: 4 תשובות)**

ז. הסדנאות היו טובות, חשובות ומעשירות (אין צורך בשינוי/שיפור). המשתתפים ציינו כי הסדנאות היו טובות, חשובות ומעשירות, ואין צורך בשינוי או שיפור. הם הביעו שביעות רצון מהתכנים, מהצוות ומהלמידה הכוללת. **(שכיחות הקטגוריה: 15 תשובות)**

ח. אחר. המשתתפים ציינו מגוון רעיונות נוספים כמו שינוי מדיניות, שימוש בשקופיות במצגות, העלאת המודעות לנושא בציבור ובקרב עובדים, ושיתוף גופים נוספים בתהליך. הם הביעו רצון להתייעצויות נוספות ולליווי וייעוץ סביב משפחות ספציפיות בבתי ספר. **(שכיחות הקטגוריה: 9 תשובות)**

להלן פירוט כלל התשובות של המשיבים לאחר החלוקה לקטגוריות (שכיחותה של כל קטגוריה מופיעה בעמודה השמאלית):

<p>קטגוריה ראשונה: חיבור בין תאוריה ופרקטיקה-הבאת תיאורי מקרה, דוגמאות ויישומים מעשיים העולים מהשטח ציטוטים:</p>	
<p>שכיחות: 18 משיבים</p>	<p>"הסדנא הייתה מעשירה ומעניינת הייתי שמחה להבאת דוגמאות נוספות ומיוחדות כמו למשל אדם שמונה לו אפוטרופוס בעבר והיום הוא נמצא בתהליך מעבר של קבלת החלטות נתמכת", "אני חושב שצריך לשלב יותר מקרים לדוגמא, שעוברים עליהם יחד, ומדייקים על מה יש להסתכל וכיצד מקבלים את ההחלטה נמליץ לאדם על תומך בקבלת החלטות", "דוגמאות עוזרות לחבר למציאות ולכל המקרים שלא ברורים", "היה חסר מידע הרצאות ומידע מצד מביאות הידע כגון דוגמאות ונושאים בהם יש התלבטויות", "... הרבה יותר מקרים מהשטח ולמידה מהם. הגשת המקרים מראש וניתוח כללי", "לתת מקרים מהשטח", "ללמוד מתיאור מקרים", "כן. ידע, תיאורי מקרה... ", "לשלב בהן עו"ס לחוק שעוסקים בנושא ויש להם יותר דוגמאות מהשטח", "אפשר אולי לחלק את החלק התאורטי לשניים שכן בסדנא אחת ניתן מידע רב מאד ואז לשלב בין התאוריה לסוגיות מהשטח", "יותר פירוט לגבי הכלים להתמודדות עם אתגרים שנוצרים מיכולת בחירה של אנשים עם השלכות משמעותיות", "יותר... והעלאת דילמות", "הסדנא חידדה את הצורך בדיוק המינויים אך זאת רק ההתחלה. עם השלכות של מינויים מצומצמים יותר כמו ניהול סיכונים, התערבויות מתוכננות וכדומה", "... לעשות ניתוח מקרה יותר מעמיק יחד עם הקבוצה", "לנסות להביא דילמות... לשאול שאלות על דעות, סטיגמות וכו'", "תיאורי מקרה...", "... שיקוף של המצב הקיים", "לדעתי שווה לצרף לסדנא גם לפחות עובדת אחת שהיא עו"ס לחוק בשטח ויכולה לתת דוגמאות קונקרטיות"</p>
<p>קטגוריה שנייה: בקשה לקבלת ידע נוסף בדרכים שונות ציטוטים:</p>	
<p>שכיחות: 7 משיבים</p>	<p>"אשמח לקבל פרוספקט מידע בערבית", "... הם זמינות שקיימת להתלבטויות במקרה הצורך של התאמת השירות", "כמו שאמרנו בעבר- נשמח לקבל דפי מידע על מה זה בדיוק תומך החלטות, מה ההבדל בינו לבין אפוטרופוס ולקבל דוגמאות בהם נפנה לאפוטרופוס ודוגמאות בהם נפנה לתומך החלטות", "לקבל בסוף הסדנא רשימת גופים וארגונים שמסייעים בנושא", "ניתן להפנות אותנו לשירותים ואתרי אינטרנט ספציפיים שנוגעים בנושא כדי ללמוד ולדעת יותר", "להעמיק יותר בנושא תומך בקבלת החלטות, להסביר יותר את תהליך המינוי ופלוס משהו כתוב שיצאו אתו".</p>
<p>קטגוריה שלישית: יותר שיתוף המשתתפים ציטוטים:</p>	
<p>שכיחות: 6 משיבים</p>	<p>"יותר שיתוף של המשתתפים..", "... משחק תפקידים", "...לעשות את זה יותר פעיל וחוויתי...", "...הייתי מציעה לעשות עוד שיח קבוצתי יותר, לעורר דיון בתוך הקבוצה...", "... התייעצויות על מקרים שלנו".</p>
<p>קטגוריה רביעית: קיצור ומיקוד הסדנאות ציטוטים:</p>	
<p>שכיחות: 5 משיבים</p>	<p>"יותר ממוקד וקצר. היה ארוך מידי", "הרבה יותר קצר וממוקד..". "לקצר ולמקד", "לקצר ל 2 פגישות", "לקצר ליום אחד".</p>
<p>קטגוריה חמישית: שיפור חווית הלמידה בזום ציטוטים:</p>	

שכיחות: 4 משיבים	"היה לי מעט קשה ההתנהלות בזום", "יותר מפגשים פרונטליים ופחות בזום", "יותר קשה להתחבר בזום", "לא לעשות בזום".
קטגוריה שישית: מיקוד והתאמת התכנים לקהלים שונים ציטוטים:	
שכיחות: 4 משיבים	"להפריד בין עו"ס קשישים ועו"ס מוגבלויות", "בעיני הסדנה פחות מתאימה לעו"ס לחוק", "הרבה יותר קצר וממוקד לעו"ס משפחה שלא מומחית ולא תהיה מומחית תחום".
קטגוריה שביעית: אחר ציטוטים:	
שכיחות: 9 משיבים	<ul style="list-style-type: none"> • "שינוי מדיניות בתחום" • "מכיוון ואני 3 חודשים עובדת בעו"ס רווחה אינני יודעת עדיין" • "שימוש בשקופיות במצגת לשיפור הנראות והבהירות של התוכן" • "להיעזר בשקופיות במהלך המצגת ולבקר בבתי המשפט" • "הייתי שמחה אם היה יותר מודעות לנושא גם בציבור הרחב וגם לעובדים" • "הרחבת הסדנאות למוקדים משמעותיים באגף החינוך, שילוב קופות החולים בתהליך, תחזוקה והמשך של הסדנאות לעו"ס"ים" • "לפגוש אדם שיש לו תומך החלטות ולשמוע מפיו על החשיבות" • "אפשרות להתייעצויות על מקרים כפי שהוצע לנו" <p>"ליווי וייעוץ סביב משפחות ספציפיות בביה"ס"</p>
קטגוריה שמינית: הסדנאות היו טובות, חשובות ומעשירות (אין צורך בשינוי/שיפור) ציטוטים:	
שכיחות: 15 משיבים	"היה טוב מאוד ותמיד יש מה לשפר בעתיד", "היה מאד מעניין", "הכול טוב", "הסדנאות היו מצוינות", "הכול הועבר באופן מקצועי, בהיר ומעניין", "הסדנאות היו מצוינות כפי שהן", "הסדנאות חשובות", "הסדנאות מצוינות", "לדעתי הסדנאות היו טובות", "עשוי היטב", "הסדנא הייתה מעשירה ומעניינת", "לא" (X2), "לא כי הסדנה הועברה בצורה טובה", "לא צריך זה טוב מאוד".

שנית, התבקשו המשיבים להתייחס לשאלה הבאה: "**במידה ויש לך הערות/הארות נוספות – נשמח לשמוע**". טבלה עם כלל תשובות המשיבים, תוך חלוקה לקטגוריות מופיעה בהמשך. תשובותיהם של 29 המשיבים שענו על שאלה זו נותחו באופן איכותני על ידי קיבוץ תשובות דומות לקטגוריות בעלות משמעות. מתוך התשובות שהתקבלו, ניתן היה למצוא 3 קטגוריות מרכזיות:

א. **הכרת תודה והערכה לסדנה ולצוות** - המשתתפים מביעים הערכה רבה ותודה על הסדנה והצוות המעביר. הם מציינים את השקעת הצוות, הגמישות המחשבתית והפתיחות לקהל, ומציינים את המקצועיות והנועם שבהם הועבר המידע. המשתתפים מציינים בנוסף כי הם מודים על ההזדמנות ללמוד נושא חשוב זה, ועל האווירה הנעימה והשיתופית ששררה במפגשים. (**שכיחות הקטגוריה: 15**)

תשובות

ב. **משוב על תוכן הסדנה, הצעות לשיפור ונושאים עתידיים**. גם כאן כמו בשאלה הקודמת המשתתפים ציינו כי יש צורך בביסוס הידע והבנה של תומך החלטות, יש צורך להביא דוגמאות מהשטח וסיפורי הצלחה, להתאים את ההכשרה לעובדים ולתחומים השונים ושינוי תדירות ואורך המפגשים. (**שכיחות**

הקטגוריה: 11 תשובות)

ג. **אחר.** בודדים מהמשתתפים מדגישים את הצורך המהותי בהפצת המידע על תמיכה בקבלת החלטות לאנשים עם מוגבלות, לבני משפחותיהם ולכלל האוכלוסייה. הם מציעים שבתי המשפט יתאימו את הטפסים עבור מינוי אפוטרופוס או תומך בקבלת החלטות, ושחוות הדעת הרפואית תתייחס לסוג המינוי המתאים ביותר. אחד המשתתפים מציין נכונות לסייע בהעלאת המודעות לנושא. דוגמה שהובאה בהרצאה על אדם נורמטיבי שנקלע לחובות עוררה הבנה כי התנהלות מורכבת אינה בלעדית לאנשים עם מוגבלות, וכי אין לכפות עליהם את רצוננו בשל מוגבלותם. **(שכיחות הקטגוריה: 4 תשובות)**

קטגוריה ראשונה: הכרת תודה והערכה לסדנה והצוות	
ציטוטים:	
שכיחות: 15 משיבים	"תודה רבה" (4x), "תודה על ההזדמנות והנושא החשוב!!", "תודה רבה על ההשקעה הרבה!", "תודה רבה על כל המידע החשוב שהועבר בנועם ובמקצועיות רבה", "תודה רבה, היה מעניין וחשוב", "X המקסימה!!! תודה רבה!!!", "אחלה צוות העביר את הסדנא, עם גמישות מחשבתית ופתיחות לקהל", "המפגשים עם רוני היו נעימים ומועילים", "תודה על הכול!!!", "הסדנאות התבצעו באווירה נעימה ושיתפו את העובדים, תודה!", "הצוות של המנחות היה מקסים! תודה רבה", "תודה רבה על ההשקעה שלכן", "מודה מאוד על קיום הסדנא ותודה מיוחדת לא", "תודה על הלמידה, והנועם שבו התנהלתן", "לא והסטודנטיות העבירו את הסדנאות בצורה מאוד נעימה ומקרבת- תודה רבה", "היה מלמד, מעשיר וחשוב"
קטגוריה שנייה: משוב על תוכן הסדנה, הצעות לשיפור ולנושאים עתידיים	
ציטוטים:	
שכיחות: 11 משיבים	"אני חושבת שאני אישית הייתי צריכה יותר ביסוס של הידע על מה זה בדיוק תומך החלטות, איך נעזרים בו, מה התהליך.. אולי כי אני יחסית חדשה בתחום", "בסוף התהליך, אני חושבת שחשוב לפרסם מעין דף מידע על תומך החלטות", "ניתן להסתפק במפגש אחד, מקסימום שניים", "להביא דוגמאות מהשטח אולי סיפורי הצלחה", "מבחינתי אולי היה כדאי יותר להתמקד בדוגמאות מהשטח ולקבל עבורם תגובה הדרכתית מהצוות ומשאר המשתתפים", "מעניין היה שהזמנתן למפגש השני צעירה בעלת מוגבלות, ציפיתי שהיא תשתתף בדיון- מה שלא קרה, אבל כן היה לי מעניין לראות איך עצם נוכחותה הדגישה את ההבדל בין "לדבר על" לבין "לדבר עם", "מבחינתי אולי היה כדאי יותר להתמקד בדוגמאות מהשטח ולקבל עבורם תגובה הדרכתית מהצוות ומשאר המשתתפים", "לא יודעת כמה מתאים לעובדים "הרגילים", "מפגשים תכופים יותר", "אני ממליצה על הכשרה ממוקדת יותר לאנשים שזה לא התחום שלהם", "בתחום מוגבלויות הורים יש דילמות רבות. אולי ניתן מטעם קרן שלם לייחד מפגש בנושא"
קטגוריה שלישית: אחר	
ציטוטים:	
שכיחות: 4 משיבים	<ul style="list-style-type: none"> • "קיים צורך מהותי בהפצת הבשורה של תמיכה בקבלת החלטות, לאנשים עם מוגבלות, לבני משפחותיהם ולכלל האוכלוסייה. • כמו כן כדאי שבתי המשפט למשפחה, יתאימו את הטפסים שהמשפחות מגישות לטובת מינוי אפוטרופוס, גם לאפשרות של מינוי תומך בקבלת החלטות ושחוות הדעת הרפואית שצריך לצרף לטפסים, תעסוק בסוג המינוי המתאים והמומלץ עבור האדם עם המוגבלות: אפוטרופוס או בתומך בקבלת החלטות" • "אשמח לסייע בהעלאת המודעות בנושא זה מכוח תפקידי" • "בהרצאה הראשונה מישהי הביאה דוגמא לאדם נורמטיבי שנכנס לחובות מאוד גדולים והסתבר כלכלית באופן משמעותי. הידיעה שגם אנשים נורמטיביים אינם מתנהלים כראוי גרמה לי להבין שזה בסדר אם אדם עם מוגבלות יתנהל באופן מורכב. המוגבלות איננה סיבה לכפות עליו את רצוננו" • "אין"

פרק ד': מצגת לסיכום עיקרי הממצאים

ממצאי משוב להערכת סדנאות בנושא הכשרות המשפטית

הסקר בוצע על ידי 'מכלול'
יחידת הערכה ומחקר

מק"ט 890-703-2023

הסקר בוצע בשיתוף:

מטרות המיזם – שלב הסדנאות

- להציג למשתתפים את תחום הכשרות המשפטית ואת השינויים שחלו בו בעקבות תיקון 18.
- לשמוע ולרכז דילמות וקשיים אותם חווים המשתתפים בעבודתם בתחום הכשרות המשפטית של אנשים עם מוגבלויות.
- להבין את מידת ההיכרות של המשתתפים עם התיקון והעקרונות המעוגנים בו.
- לזהות חסמים עיקריים במימוש העקרונות הקבועים בתיקון ולספק סיוע לצורך הסרת החסמים.

* השלב השני המתוכנן למיזם בהתאם לממצאי המשוב על הסדנאות, יהיה יצירת כלי אחיד עבור העובדות. ים הסוציאליות, אשר יסייע להן. לקבל החלטות בשטח בהתאם לחקיקה החדשה (שלב זה טרם בוצע ולכן לא יוצג בדו"ח זה).

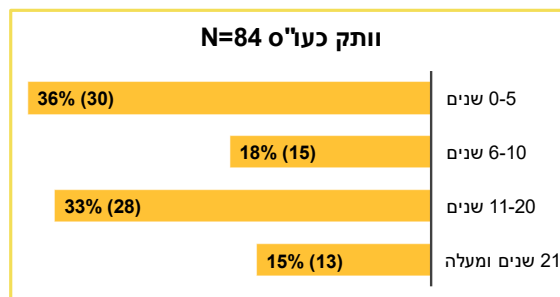

מאפייני הרקע של המשתתפים

גודל המדגם: על הסקר השיבו 87 (מתוך כ-172) המשתתפים בסדנאות, שהתקיימו ברשויות השונות.

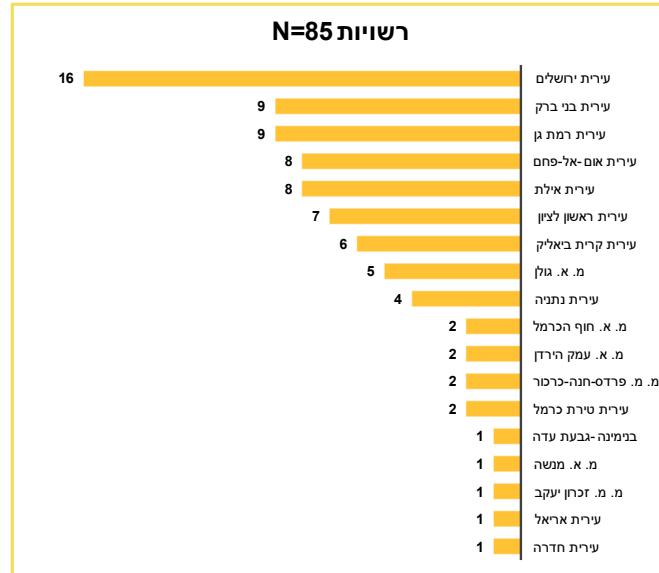
כמחצית מהמשתתפים הם בעלי ותק של עד 10 שנים וכמחצית מעל 10 שנים.

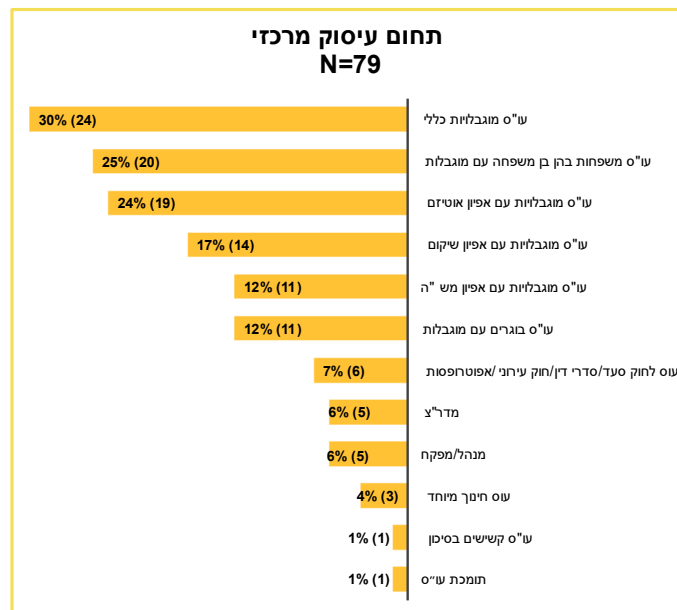

קיימת פריסה רחבה ומגוונת של הרשויות

- אזורים גאוגרפיים שונים
- סוגי רשויות שונות (עיריות, מ.א., מ.מ.)
- מגזרים שונים בחברה היהודית (חילונית, חרדית, משולבת).

בסדנאות השתתפו עו"סים שונים מתחום המוגבלויות (כללי, אוטיזם, שיקום, מש"ה, ועוד).

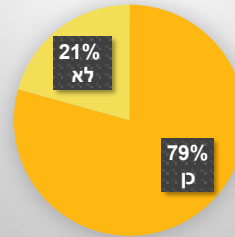

ממצאי הסקר – היכרות עם הנושא

- א- היכרות בסיסית, מועטה וכללית בלבד (f=12).
- ב- היכרות במסגרת קורסים, הכשרות, ימי עיון והרצאות, המאפשרת יישום (f=10).
- ג- היכרות במסגרת ידע בנושאים אחרים, הקשורים לכשרות המשפטית, בעיקר בתחום האפוטרופוסות ותומכי ההחלטות (f=9).
- ד- היכרות במסגרת תפקידים כעו"סים שעוסקים בתחום המשפט או שכותבים תסקירים והמלצות לבתי משפט (f=13).
- ה- היכרות מתוך הניסיון המקצועי בשטח ובליויי מקבלי שירות (f=9).
- ו- במסגרת סיוע להורים/משפחות שפונות - בפנייה לבתי המשפט, במילוי טפסים ובהמלצות למינוי אפוטרופוסים (f=7).
- ז- היכרות דרך המסגרות בהם עבדו/ניהלו (בתי אבות, מסגרות דיור, הוסטלים, ...) (f=4).
- ח- במסגרת התייעצויות עם אנשי מקצוע אחרים בתחום הכשרות המשפטית, כגון עו"סים לחוק החוסים ואפוטרופוסים (f=3).

האם היתה לך הכרות מוקדמת עם תחום הכשרות המשפטית?

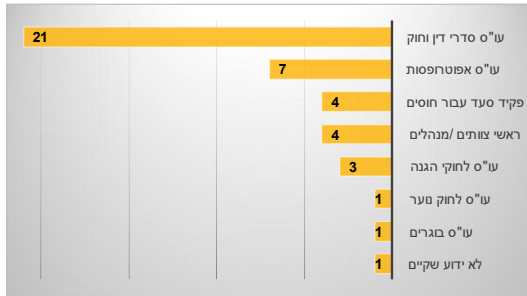

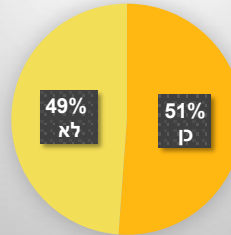
ממצאי הסקר – היכרות עם הנושא

במידה והשיבו ש"לא", נשאלו – מי עוסק בזה?

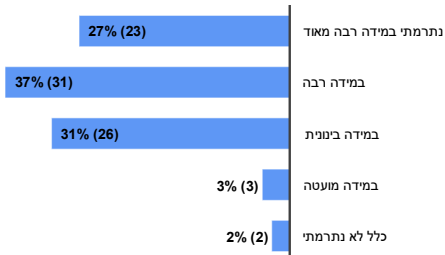
האם עוסק/ת בנושא הכשרות
המשפטית?

ממצאי הסקר – תרומת הסדנאות

מידת התרומה מהסדנאות

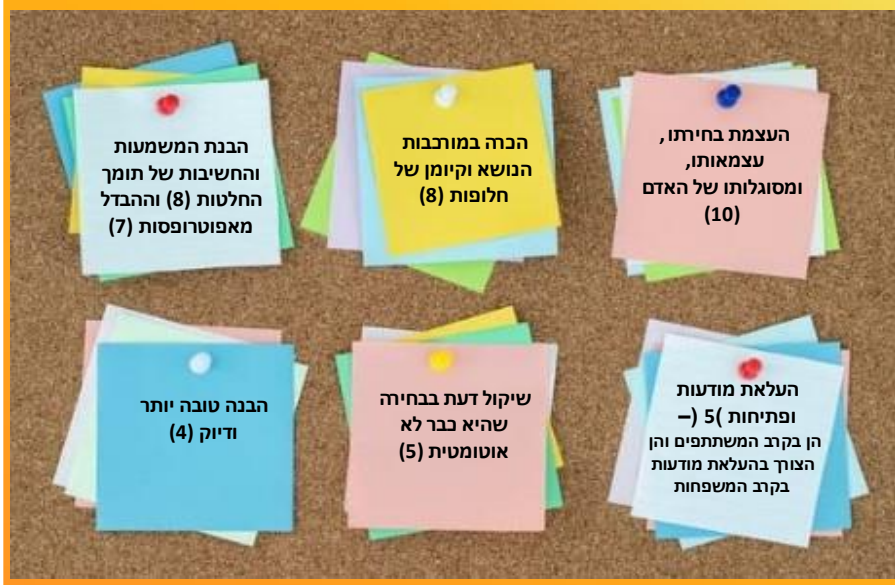

האם חל שינוי כלשהו בתפיסתך או עמדתך לגבי מושג האפטרופוסות?

כן 78%

לא 22%

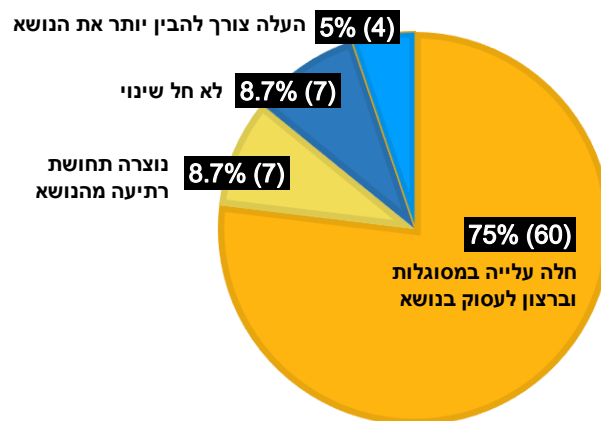

ההיבטים בהם דיווחו על שינוי שחל בעמדותיהם או תפיסותיהם:

17 ציינו כי לא חל שינוי (משום שהיה קצר מידי או שכבר הכירו את הנושא)

שינוי תחושת הרצון והמסוגלות לעסוק בנושא (בעקבות הסדנאות)

כיצד ניתן לדעתך לשפר את הסדנאות? האם יש כלים נוספים שהיית שמח/ה לקבל?

המשך - כיצד ניתן לדעתך לשפר את הסדנאות?

האם למישהו יש שאלות?

michlol.kshalem@gmail.com

03-9601122

www.kshalem.org.il

תודה על ההקשבה!

פרק ה': סיכום, תובנות והמלצות

עיקרי הממצאים שעלו בסקר המשוב על הסדנאות, הוצגו בפני וועדת ההיגוי ב- 22/9/24. במסגרת הדיון בממצאים, עלו מספר נקודות לסיכום וכן תובנות והמלצות להמשך:

1. מדגם המשיבים על סקר המשוב כלל 87 עו"סים בתפקידים שונים, ממקומות שונים בארץ ומרשויות מסוגים שונים (עירויות, מ.מ., מ.א.) ומחברות ומגזרים שונים (יהודיות, ערביות, חילוניות, חרדיות, משולבות).
2. באופן כללי ממצאי המשוב היו חיוביים מאוד והצביעו על תרומה משמעותית למשתתפים – הן מבחינת רכישת ידע והן מבחינת שינוי תפיסות ועמדות בנושא, במגוון היבטים.
3. הממצאים הנוגעים להיכרות עם הנושא ולעיסוק בנושא מצביעים על כך שחלק ניכר מהעו"סים שהשתתפו חשופים לנושא, גם אם זה איננו תחום עיסוקם המרכזי. קרי, הנושא נוכח בחיים המקצועיים שלהם במידה כזו שמרבית המשתתפים שמעו עליו וכמחציתם דיווחו שהם עוסקים בו. עם זאת, ניתן לומר כי מדובר על שאלה שנתונה לפרשנות מבחינת מידת ההיכרות, מידת העיסוק ואופן העיסוק בתחום.
4. הממצאים הנוגעים לבקשה לשיפור הסדנאות מבחינת השימוש בזום ומבחינת קיצור הסדנה, יכול להיות קשור לכך שהמפגש הראשון היה פרונטלי (מידת הנוכחות בו הייתה הגבוהה ביותר בכל רשות) ושני המפגשים שלאחר מכן התקיימו בזום. במפגש הראשון ניתנו למשתתפים ידע, הסברים ודוגמאות, בעוד שמטרת שני המפגשים שלאחריו הייתה בעיקר איסוף דילמות, סיפורי מקרה ודוגמאות מהמשתתפים, ולכן ייתכן וחלקם ראו במפגשים אלו "פחות רלוונטיים", או כאלה שניתן לקצר או לשנות את הפורמט שלהם שהתקיים בזום. במפגשים אלו גם נוצר פער משמעותי יחסית בין עו"סים ותיקים או כאלה העוסקים בתחום, לבין כאלה ללא לותק.
5. ניכר כי הושגה המטרה המרכזית של המיזם, לפיה עו"סים ברשויות ייחשפו לנושא זה, יכירו מושגים חשובים ורלוונטיים, וכן ידונו בסוגיות משמעותיות בתחום. נוכחות העו"סים מהרשויות בסדנאות הייתה מרשימה, שכן השתתפו בסדנאות עצמן כ- 170 עו"סים. עם זאת, נראה כי חלקם ציפו ומעוניינים לקבל ידע וכלים נוספים שסייעו להם עם ההתמודדויות בשטח. מטרת חלקו השני של המיזם, היא לענות בדיוק על צורך זה, כך שממצאי משובים אלו, בשילוב החומרים שנאספו על ידי מובילות הסדנאות (סיפורי מקרה, דילמות, חסמים, ועוד) – יספקו תשתית לפיתוח עתידי של כלי מקוון אינטראקטיבי לטובת סיוע לעו"סים בנושא זה. פיתוח כלי שכזה הוגדר כמטרת החלק השני של המיזם. הוצע להיעזר בבניית הכלי החדש בחומרים שכבר קיימים במשרד הרווחה, לבחון את הקיים, ולשתף את בעלי התפקידים הרלוונטיים במשרד בחשיבה על פיתוח הכלי.

6. הוצע לבחון ביצוע סבב סדנאות לרשויות נוספות, במטרה להגדיל את החשיפה של עו"סים לנושא זה, ואף להשתמש בסבב זה לטובת איסוף נתונים נוסף, שיתמקד באופן ספציפי במידע רלוונטי לטובת פיתוח הכלי המקוון.

נספחים

נספח 1 - שאלון המשוב

קישור לשאלון המקוון: <https://forms.gle/LLA7tUzrRzCUEi8c8>

שאלון משוב ביחס לסדנאות בנושא הכשרות המשפטית

עו"ס יקר/ה,

השאלון הבא מתייחס לסדנאות בנושא הכשרות המשפטית (תיקון 18) בהן השתתפת. נודה לך אם תקדישי/י כמה דקות להשיב על המשוב הקצר הבא. המשוב הינו אנונימי וישמש למטרות למידה בלבד.

בתודה מראש על שיתוף הפעולה,

קרן שלם ומובילי המיזם.

1. הרשות אליה אתה שייכת: (רשימה נפתחת של רשויות)
 2. מהו הוותק שלך כעו"ס משפחה/מוגבלות (בשנים)?
 3. מהם תחומי העיסוק המרכזיים שלך בעבודה? (ניתן לסמן מספר תשובות)
 - עו"ס מוגבלויות כללי
 - עו"ס מוגבלויות עם אפיון מש"ה
 - עו"ס מוגבלויות עם אפיון אוטיזם
 - עו"ס מוגבלויות עם אפיון שיקום
 - עו"ס משפחות בהן בן משפחה עם מוגבלות
 - עו"ס בוגרים עם מוגבלות
 - אחר
 4. במידה וענית "אחר": מהו תחום העיסוק שלך?
 4. האם הייתה לך הכרות מוקדמת (לפני הסדנאות) עם תחום הכשרות המשפטית?
 - כן
 - לא
 - אם השיב "כן" תוצג השאלה: איזו היכרות היתה לך עם הנושא?
 5. האם מטעם תפקידך אתה עוסקת בנושא הכשרות המשפטית?
 - כן
 - לא
 - אם השיב "לא" תוצג השאלה: אם כך, מיהו בעל התפקיד בלשכה שעוסקת בנושא זה?
6. באיזו מידה נתרמת מהסדנאות? (בין 1=כלל לא נתרמתי, עד 5=נתרמתי במידה רבה מאוד)

7. האם תוכלי להצביע על דברים ספציפיים שלמדת בסדנה ואתה מתכוונת ליישם?
8. במה תרמו הסדנאות? האם בעקבות הסדנאות חל שינוי כלשהו בתפיסתך או עמדתך לגבי מושג האפוטרופסות? במידה וכן, אנא צייני מהו השינוי שחל.
9. האם הסדנאות הגבירו את תחושת הרצון והמסוגלות שלך לעסוק בנושא? או לחילופין יצרו תחושת רתיעה מהנושא? (במידה והן העלו תחושות אחרות, אנא צייני אותן ב"אחר")
- הגבירו את תחושת הרצון והמסוגלות שלך לעסוק בנושא
 - יצרו תחושת רתיעה מהנושא
 - אחר: _____
10. כיצד ניתן לדעתך לשפר את הסדנאות? האם יש כלים נוספים שהיית שמחה לקבל?
11. במידה ויש לך הערות/הארות נוספות – נשמח לשמוע...

נספח 2 - פירוט מפגשי הסדנאות שהתקיימו

סדנה ראשונה פרונטלית	סדנה שניה בזום	סדנה שלישית בזום	
התקיימה בתאריך 28, 15.2.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 20, 24.3.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 13, 29.5.24 משתתפים	אום אל פחם (מיה, דימא ושרלוט)
התקיימה בתאריך 29, 20.2.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 32, 5.3.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 30, 19.3.24 משתתפות	בני ברק (מיה, רוני ויובל)
התקיימה בתאריך 24, 21.2.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 19, 20.3.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 13, 17.4.24 משתתפות	מקבץ צפון (רוני, דימא ושרלוט)
התקיימה בתאריך 6, 26.2.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 5, 9.4.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 6, 6.5.24 משתתפות	קריית ביאליק (רוני, מיכל וניצן)
התקיימה בתאריך 18, 29.2.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 17, 20.3.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 18, 4.4.24 משתתפות	עמק הירדן (מיה, דימא ושרלוט)
התקיימה בתאריך 14, 29.2.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 15, 27.3.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 16, 1.5.24 משתתפות	רמת גן (רוני, רוני ויובל)
התקיימה בתאריך 25, 11.3.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 19, 8.4.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 12, 8.5.24 משתתפות	ירושלים (רוני, מיכל וניצן)
התקיימה בתאריך 18, 7.5.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 8, 21.5.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 8, 4.6.24 משתתפות.	אילת (מיה, דימא + רוני ויובל)
התקיימה בתאריך, 23, 9.5.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 21, 30.5.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 16, 20.6.24 משתתפים	ראשון לציון (מיה, דימא ושרלוט + רוני ויובל)
התקיימה בתאריך 15, 21.5.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 12, 18.6.24 משתתפות	התקיימה בתאריך 5, 2.7.24 משתתפות	נתניה (רוני, מיכל וניצן)